

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Martin Kovařík

**Konceptualizace partnerské lásky skrze vybrané
teoretické přístupy**

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová, Ph.D.

Bakalářská práce

Praha 2025

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Brně dne .....

.....
Martin Kovařík

Poděkování

V první řadě chci poděkovat vedoucí práce, paní Mgr. et Mgr. Tereze Jiroutové Kynčlové, Ph.D., za umožnění realizovat moje vysněné téma bakalářské práce. Bez ochoty paní doktorky tuto „hozenou rukavici“ zvednout by tato práce dozajista nevznikla. Její následné trpělivé a kreativní vedení mi pomohlo dát mým chaotickým myšlenkám řád a hloubku. Po 14-ti letech studia na různých vysokých školách (bez jejich zdárného dokončení) je možnost psát „akademicky“ o lásce tou nejkrásnější tečkou za mojí vysokoškolskou epopejí. Za to paní doktorce z hloubi duše děkuji.

Dále bych chtěl poděkovat všem svým přátelům, kteří mi i navzdory mým studijním nezdarům drželi palce a věřili, že to jednou k tomu titulu dotáhnu. Tato práce je i jakýmsi pokusem jim něco z jejich lásky vůči mně vrátit zpět.

Abstrakt

To, jak nahlížíme na partnerskou lásku úzce souvisí s kvalitou našich vztahů, tedy na schopnosti smysluplný vztah navázat a udržet. V práci představuji vodítka, koncepty, jež mohou čtenářům a čtenářkám sloužit k uchopení fenoménu partnerské lásky a snad i k vybudování modelu partnerské lásky jež povede k dlouhodobé a naplňující partnerské zkušenosti. Těmito koncepty jsou: romantická láska, spolu plynoucí láska, kulturně podmíněná láska, láska jako médium komunikace, biologické pojetí lásky a láska jako péče. Všechny tyto koncepty nahlíží na lásku z různých úhlů pohledu a byť popisují jeden a týž fenomén, závěry plynoucí z těchto konceptů jsou často zásadně rozdílné. V práci popíši jednotlivé koncepty, jejich východiska, důsledky a vzájemná propojení. Výsledkem je multidimenzionální pohled na partnerskou lásku jako významný institut moderní společnosti.

Klíčová slova: partnerská láska; romantická láska; spolu plynoucí láska; biologické pojetí lásky; čistý vztah; sociální komunikace; intimní vztahy; emocionální vazby; zamilovanost; péče v partnerství

Abstract

The way we love within a partnership is closely connected to the quality of our relationships; that is, our ability to establish and maintain meaningful romantic relationship. In this work, I present guidelines and concepts that may help readers grasp the phenomenon of love within partnership and potentially develop a model of such a partnership love that fosters long-term and fulfilling partnership experiences. These concepts include romantic love, confluent love, culturally conditioned love, love as a medium of communication, biological understanding of love and the love as care. Each of these concepts approaches love from a different perspective, and while they describe the same phenomenon, the conclusions drawn from them often differ significantly. In this work, I will outline each concept, its foundations, implications, and interconnections. The result is a multidimensional view of romantic love as a significant institution of modern society.

Keywords: partnership love; romantic love; confluent love; biological concept of love; pure relationship; social communication; intimate relationships; emotional bonds; falling in love; care in partnership

Obsah

1. Úvod	1
1.1 Téma a cíle práce	1
2. Teoretický rámec	3
2.1 Vymezení pojmu partnerské lásky	3
2.2 Zamilovanost vs. láska	3
3. Metodologie a struktura práce	5
4. Představení vybraných konceptů	6
4.1 Romantická láska	6
4.1.1 Vymezení pojmu	6
4.1.2 Dvorská láska a mýtus o Tristanovi a Izoldě	7
4.1.3 Nástup romantické lásky	9
4.1.4 Shrnutí	12
4.2 Spolu plynoucí láska	13
4.2.1 Vymezení se vůči konceptu romantické lásky	15
4.2.2 Shrnutí	16
4.3 Kulturně podmíněná láska	17
4.3.1 Jak kultura formuje naši lásku	18
4.3.2 Shrnutí	19
4.4 Láska jako médium komunikace	20
4.4.1 Středověk	21
4.4.2 17.století	21
4.4.3 Romantismus a Luhmannova interpretace	22
4.4.4 Moderní doba	23
4.4.5 Shrnutí	24
4.5 Materializace lásky: Péče jako praktická dimenze vztahu	25
4.5.1 Péče v rámci Giddensova čistého vztahu	26
4.5.2 Romantické rituály a každodenní péče	27
4.5.3 Péče jako neverbální komunikace v partnerských vztazích	27
4.5.4 Shrnutí	28
4.6 Biologické pojetí lásky	29
4.6.1 Touha	31
4.6.2 Přitažlivost	31
4.6.3 Pouto	33
4.6.4 Shrnutí	34
5. Závěr	35
6. Literatura	37

1. Úvod

1.1 Téma a cíle práce

Láska je věru těžko uchopitelný koncept, a to nejen proto, že jde o fenomén vysoce subjektivní a abstraktní, ale také proto, že je to koncept záludně dynamický. Tato práce si klade za cíl přinést nový pohled na problematiku systematickým propojením zdánlivě nesouměřitelných perspektiv a vytvoření komplexního analytického rámce pro pochopení partnerské lásky. Novost práce spočívá zejména v tom, že překlene často uměle vytvářenou propast mezi biologickým a sociálně konstruktivistickým pohledem na lásku.

Při studiu konceptu lásky se setkáváme s různými, často i protichůdnými teoretickými přístupy, které vycházejí z odlišných disciplín a epistemologických východisek. Výběr klíčových autorů a autorek pro tuto práci reflektuje snahu postihnout tento fenomén v jeho komplexnosti. Konstruktivistické sociologické teorie reprezentované v této práci Evou Illouz (1997, 2012), chápou lásku primárně jako sociálně a ekonomicky utvářený koncept, kde romantické představy a praxe jsou produktem specifických kulturních a tržních mechanismů. Její kritická analýza odkrývá zejména vztah mezi romanticko-konzumní kulturou a emocemi, včetně jejich ekonomických a třídních dimenzí. Biologické přístupy, zastoupené pracemi bioantropoložky Helen Fisher (Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Fisher 2016), naopak zdůrazňují univerzální biochemické a evoluční základy lásky, což přináší důležitou perspektivu podloženou rozsáhlým výzkumem v neurovědách. Tyto pohledy jsou v mnoha ohledech neslučitelné, zejména v otázce, nakolik je láska biologicky determinována versus sociálně a kulturně konstruována. Giddensova teorie transformace intimity (Giddens 2012) představuje další distinktivní přístup, který analyzuje proměnu lásky a intimních vztahů v kontextu pozdní modernity, kde tradiční formy vztahů jsou nahrazovány novými modely založenými na reflexivitě a vyjednávání. Niklas Luhmann (2002) pak doplňuje tyto perspektivy o analýzu lásky jako komunikačního média spíše než jako citu. Touto optikou nahlíží Luhmann na vývoj lásky od středověku po současnost a doplňuje se tak obzvláště se sociálně konstruktivistickou perspektivou Evy Illouz. V kapitole konceptualizující lásku jako péči v rámci partnerství pak vycházím primárně z díla Silvie Federici (2012), které používám jako doplnění praktické dimenze vztahovosti do dříve zmiňovaných konceptů.

Láska se prolíná s mnoha aspekty lidské existence, které podvědomě přiřazujeme právě k pocitu lásky, i když si to často neuvědomujeme. Těmito aspekty jsou například v díle Anthonyho Giddense (2012), touha po autentickém sebe uskutečnění a demokratickém vyjednávání intimity, což odráží naši potřebu být ve vztahu současně autonomní i ve spojení s druhým. Eva Illouz (1997) odkrývá, jak podvědomě spojujeme lásku s konzumními rituály a výjimečnými momenty, které mají potvrdit opravdovost našich citů podle kulturně konstruovaných vzorců. Niklas Luhmann popisuje, jak v lásce hledáme paradoxní spojení závislosti a nezávislosti, přičemž věříme v možnost dokonalého porozumění bez nutnosti explicitní komunikace (Luhmann 2002). Helen Fisher pak ukazuje, že mnohé z těchto prožitků mají základ v evoluční historii našeho druhu a jsou řízeny komplexními biochemickými procesy v mozku, což vysvětluje jejich univerzální charakter napříč kulturami (Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Fisher 2016).

V práci představím téma partnerské lásky z výše uvedených i dalších perspektiv, přičemž každá z nich obnáší specifický pohled na formování a obsah partnerského vztahu. Motivací k tomuto tématu mi byla jak řada osobních zkušeností, tak pozorování debat ve veřejném prostoru. Zdá se, že každý přesně ví, co láska je, ale každý to ví trochu jinak. Touto prací bych rád přispěl k zvědečtění debaty o partnerské lásce. Doufám, že vhodným výběrem rozličných konceptů rozptýlím určité posvátné tabu nedotknutelnosti lásky jako čistě subjektivní a až mystické zkušenosti a pomohu čtenářkám a čtenářům získat hlubší vhled do vlastního partnerského života. Hlubším záměrem této práce je pak přispět k lepšímu porozumění partnerským vztahům v současné společnosti. Věřím, že teoretické poznání může mít praktické dopady na kvalitu života lidí tím, že jim poskytne nástroje k reflexi vlastních vztahů a očekávání. Právě propojení různých perspektiv může pomoci čtenářkám a čtenářům lépe pochopit vlastní prožívání lásky a případně i předcházet nedorozuměním v partnerských vztazích.

2. Teoretický rámec

2.1 Vymezení pojmu partnerské lásky

Pro potřeby této práce budu uvažovat partnerskou lásku jako komplexní sociální jev zahrnující emocionální pouto, intimitu a závazek mezi dvěma jedinci. Tento jev je formován a ovlivňován kulturními normami, sociálními strukturami a individuálními zkušenostmi v daném historickém a společenském kontextu, přičemž nelze opomenout ani jeho biologickou podstatu danou neurologickými mechanismy lidského druhu. Takto široce definovaná partnerská láska mi umožňuje použít různé koncepty širokého spektra autorek a autorů. Považuji také za důležité zdůraznit, že se v práci zabývám láskou mezi lidskými jedinci, tedy nejedná se např. o lásku ke zvířatům, k domácím mazlíčkům nebo k přírodě. V anglicky psané literatuře je taková láska nejčastěji označována jako romantická láska¹. V této práci budu pro vazbu mezi lidmi (definovanou výše) používat označení partnerská láska. Hlavním důvodem je, že jedním z konceptů, kterým budu na partnerskou lásku nahlížet, je optika romantismu. Označení romantická láska by tak bylo matoucí, neboť by mohlo indikovat, že se jedná o specifickou perspektivu romantismu coby uměleckého a myšlenkového směru a nikoli o obecný koncept.

2.2 Zamilovanost vs. láska

Je třeba rozlišit dva pojmy, jež často v laické (ale i vědecké) diskuzi splývají. Těmito pojmy jsou zamilovanost a láska. Rozlišení zamilovanosti a lásky je obzvláště obtížné v oboru sociologie. V odborných publikacích (např. Illouz 1997; Bartels a Zeki 2000; Luhmann 2002; Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Illouz 2012; Giddens 2012; Fisher 2016; a mnoho dalších) je uvedeno několik různých přístupů a formulací, jak výzkumnice či výzkumník zamilovanost od lásky odlišují, nicméně ve většině případů není zamilovanost v diskuzi o lásce vyčleněna vůbec. Z kontextu většiny prací, které jsem v rámci psaní této bakalářské práce přečetl, vyvozují, že zamilovanost je vesměs považována za ranou fázi lásky mezi partnery, případně s partnerskou láskou zcela splývá. Jedním z hlavních cílů této práce je tento názor nabourat a ukázat, že

---

¹ Orig. „Romantic love“. V anglicky psané literatuře se pojem „romantic love“ většinou používá obecně jako synonymum pro lásku mezi lidmi. V této bakalářské práci se tak doslovného překladu anglického spojení „romantic love“ nedopouštím a striktně se držím pojmového vymezení definovaného v této podkapitole.

zamilovanost je specifickým fenoménem a že je důležité ji v rámci diskuze o partnerské lásce rozlišovat. Z nedostatku podkladů pro patřičné rozlišení zamilovanosti a lásky v sociologické literatuře použiji rozlišení těchto dvou fenoménů z antropologického pohledu, tak jak jej prezentuje Helen Fisher v knize *Why we love* (2004). Klíčovým faktem je, že zamilovanost lze vyčlenit jako samostatně projevující se stav myslí se specifickými neurologickými projevy a projevy chování a že je to období časově omezené (Marazziti 1999; Bartels a Zeki 2000; Fisher, Aron a Brown 2005; Illouz 2012). Podrobněji potom téma rozvedu v sekci o biologickém pojetí lásky.

Pro ilustraci uvedu příklady jak se autoři a autorky, jež v této práci nejčastěji cituji, vypořádávají s rozlišením zamilovanosti a lásky. Helen Fisher ve svých výzkumech lásky (Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Fisher 2016) mluví o romantické lásce, kterou bychom v kontextu této práce mohli označit jako partnerskou lásku a dále o stavu bláznivé zamilovanosti² nebo tzv. intenzivní lásky³ jež lze přeložit jako zamilovanost. Anthony Giddens nabízí ve své knize *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech* (Giddens 2012) hned několik konceptů lásky. Jedním z nich je i vášnivá láska⁴, kterou bychom z kontextu, v jakém toto vyjádření používá, mohli identifikovat jako zamilovanost. Pokud mluví Giddens o romantické lásce, lze toto přeložit pro potřeby této práce jako partnerskou lásku. Eva Illouz popisuje ve svých pracích (1997, 2012) široké spektrum partnerského sdílení. Najdeme mezi nimi opět i pojmenování romantické lásky jež lze dle kontextu opět přeložit jako partnerskou lásku. Nicméně k rozlišení zamilovanosti, ať již jako fáze partnerského vztahu či jako specifický moment interakce dvou lidí, v jejích teoriích toto pojmenování použito není. Illouz sice na několika místech zmiňuje chování, jež bychom mohli identifikovat jako zamilovanost, např. „Láska je tradičně zobrazována jako zážitek, který člověka ovládá a přesahuje jeho vůli, jako neodolatelná síla mimo jeho kontrolu.“⁶ (Illouz 2012, s. 18), nebo v sekci pojednávající o biologickém popisu lásky dokonce používá anglické slovo

---

² Orig. „Madly in love“

³ Orig. „Intense love“

⁴ Orig. „Passionate love“

⁵ Orig. „Romantic love“

⁶ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

pro zamilovanost⁷ (Illouz 2012, s. 167,168), ale činí tak jakoby mimoděk a explicitně se zamilovaností jako specifickým konceptem nepracuje.

3. Metodologie a struktura práce

Tato práce je zpracována jako kompilát tak, jak jej definuje např. Šanderová a Miltová (2009, s. 67–68): „Kvalitní kompilace je promyšlenou syntézou různých názorů na určitý problém (či jeho pojetí). ... Její užitečnost spočívá nejen v tom, že poskytuje stručný přehled o bádání v určité oblasti, ale může představovat i první krok v postupu vpřed.“ Formu kompilátu jsem zvolil pro flexibilitu volby konceptů a zdrojů a z toho plynoucí možnost kreativního zhodnocení tématu. Již od začátku jsem věděl, že práce bude mít interdisciplinární charakter, neboť právě porovnání náhledů různých vědních oborů mi umožní koncipovat specifický obraz fenoménu lásky, na kterém budu moci ukázat aspekty, jež perspektivou jednoho jediného vědního oboru nemusí být patrné.

Jednotlivé teoretické koncepty jsem vybral tak, abych poskytl co možná nejvíce komplexní pohled na partnerskou lásku, při současném respektování primárního zaměření v oblasti sociologie. I tak se místy pohybuji na rozhraní s oborem psychologie, antropologie a neobejdu se i bez stručného biologického exkurzu. Cílený výběr užitých konceptů jsem dělal s ohledem na co nejfunkčnější zodpovězení hlavní výzkumné otázky: „Jak různé koncepty partnerské lásky nahlízejí na schopnost jednotlivců navazovat a udržovat dlouhodobé a naplňující partnerské vztahy.“ Jednotlivé koncepty se někdy doplňují, někdy na sebe navazují a někdy si protirečí. Vzniklý kompilát si lze představit jako hrací kostku, jež má také několik různých stran a každá obsahuje něco jiného (jiné číslo), ale dohromady tvoří jeden funkční celek, který používáme. Jednotlivé „facet“ se pak pokusím vysvětlit tak, aby bylo jasné, proč je daný koncept (náhled) relevantní z hlediska uvažování o partnerské lásce a jak případně souvisí (ale liší se) od ostatních „náhledů“.

---

⁷ Orig. „Infatuation“

4. Představení vybraných konceptů

4.1 Romantická láska

4.1.1 Vymezení pojmu

Koncept romantické lásky je výchozí bod a něco, co je každé/mu asi důvěrně známé a co rozbořením dalších konceptů budu dále obohacovat, nabourávat, reinterpretovat, zasazovat do jiných disciplinárních kontextů. Hlavním poselstvím této části je uvědomění si, že tak jak píše Johnson, „romantická láska není jen formou ‚lásky‘, ale celým psychologickým balíčkem – kombinací přesvědčení, ideálů, postojů a očekávání.“⁸ (Johnson 2003, s.9). Pojdme se pokusit přesněji vymezit pojem romantické lásky. Dle Sarah Pinto (2017) definují sociální a humanitní vědy romantickou lásku napříč řadou disciplinárních kontextů, jejím odlišením od jiných forem lásky, náklonnosti, touhy nebo intimity. V anglicky psané literatuře je pojem romantické lásky nejčastěji používán ve smyslu rozlišení lásky mezi partnery a jiných forem lásky. V této práci budu pro toto rozlišení používat striktně pojem partnerská láska a romantickou lásku budu zmiňovat jako terminus technicus, podrobněji definovaný v této kapitole.

Pohled na lásku v partnerských vztazích se začíná v euroamerické kultuře významně měnit s nástupem romantismu. Toto období vymezujeme přibližně od poloviny 18. století a vrcholí kolem poloviny století 19. (Barclay a Holloway 2020). Politický vědec Isaiah Berlin (Berlin 2013) definuje romantismus jako kulturní reakci na společenskou modernizaci. Nikoli však pouze jako prostý únik či odmítnutí, ale spíše jako komplexní vyrovnávání se s novými společenskými podmínkami, včetně dělby práce, urbanizace a ztráty tradiční pospolitosti, „... byl to vskutku únik před hrůzami průmyslové revoluce, ... kontrast krásné minulosti s děsivou a monotónní přítomností.“⁹ (Berlin 2013, s. 18). Isaiah Berlin tímto poukazuje na zásadní kulturní zlom, kdy romantické hnutí začalo zpochybňovat samotné základy osvícenského myšlení. Osvícenci byli přesvědčeni o třech klíčových principech: věřili, že na každou otázku existuje odpověď (ať už ji známe nyní, nebo ji objevíme v budoucnosti), že tyto odpovědi lze nalézt pomocí systematických metod, které se dají naučit a předat dál, a že všechny pravdivé odpovědi musí být ve vzájemném souladu. Právě tento ucelený systém

---

⁸ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

⁹ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

osvícenského myšlení se stal terčem romantické kritiky (Berlin 2013, s. 26–27). Romantismus přináší zcela odlišný pohled na svět. Jeho zastánci věří, že některé otázky v sobě skrývají nevyčerpatelná tajemství, která nelze plně odhalit. Namísto strohé metodické racionality vyzdvihují význam intuice a osobního prožitku. Zároveň přicházejí s revoluční myšlenkou, že různé pravdy a hodnoty mohou existovat vedle sebe, aniž by musely být nutně v souladu. Právě z tohoto důrazu na individualitu a intuitivní poznání se zrodil koncept romantické lásky, jak ji známe dodnes.

Další zásadní změnou je spojení pocitu zamilovanosti s láskou (Johnson 2003, s. 8). Tento mix, jež běžně nazýváme romantická láska, je pak považován za základní stavební kámen partnerského vztahu i manželství¹⁰. Významný je také vztah romantické lásky a sexuality kdy se romantická láska stává „sociálně akceptovatelným důvodem pro vstup do sexuálního poměru“¹¹ (Lindholm 2006, s. 10). To je v ostrém kontrastu k do té doby historicky převládajícímu vnímání lásky v partnerských vztazích, kdy romantická vášeň mezi (rozuměj heterosexuálními) manžely byla považována za nemožnou a přímo za závadnou (Lindholm 2006, s. 11).

4.1.2 Dvorská láska a mýtus o Tristanovi a Izoldě

Romantická láska vznikla z tak zvané dvorské lásky¹², jejíž počátky spojujeme v západní společnosti s mýtem o Tristanovi a Izoldě z 12.století. Jejimi základními elementy jsou uctívání žen, chápání lásky jako svobodné a podléhající pouze autoritě touhy a manifestace této touhy do zdvořilosti, statečnosti a rytířského jednání (Bowring 2019, s. 63). Popularita tohoto mýtu měla dle Jacksona (1985, s. 4) souvislost s dramatickým obratem postavení žen ve společnosti¹⁴.

V obecných rysech koncept dvorské lásky zdůrazňuje idealizovanou, často platonickou lásku rytíře k urozené dámě (standardem je tedy heterosexuální láska a vztah), která bývá nedosažitelná. Je spojený s rytířstvím, uctíváním a obdivem, přičemž klade důraz na loajalitu, službu a sebezapření ve jménu milované osoby. Perspektivou

---

¹⁰ To je ve většině zde citovaných zdrojů chápáno skoro výhradně heteronormativně.

¹¹ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

¹² V anglické literatuře: Courtly love

¹³ Stručný obsah příběhu např. v Bowring 2019, s. 65–66.

¹⁴ Zde vidíme nástin toho, co bude podrobněji rozebráno v kapitole o kulturní podmíněnosti lásky.

současného chápání romantické lásky je zarážející důraz na cudnost a potlačení sexuální touhy partnerů. To je hlavní rys, kterým se dvorská láska 12.–13. století liší od konceptu romantické lásky, jež zaujímá dominantní místo v západní kultuře od 18. století.

Mýtus o Tristanovi a Izoldě je exemplárním příkladem výše uvedených principů. Příběh nešťastných milenců, kteří se do sebe zamilují pod vlivem kouzelného nápoje, ilustruje jak idealizaci lásky, tak její tragický potenciál. Tristan, jako vzor rytířských ctností projevuje absolutní oddanost jak své lásce k Izoldě, tak své povinnosti vůči králi Markovi. Právě toto napětí mezi osobní touhou a společenskou povinností se stalo ústředním motivem dvorské lásky. Významným prvkem příběhu je role čtyř baronů, kteří, ač formálně věrni králi Markovi, jsou vykresleni jako záporné postavy odhalující utajovaný milostný vztah Tristana a Izoldy. Jejich vyobrazení jako zrádců, navzdory tomu že v kontextu příběhu jednají v souladu s feudálním právem, podtrhuje nadřazenost „vznešené“ lásky nad společenskými konvencemi. Zatímco fyzická láska mezi Tristanem a Izoldou je v příběhu konzumována pouze jednou, jejich duchovní pouto přetrvává až do smrti, což odráží tehdejší důraz na transcendentní povahu lásky nad její tělesnou stránkou. Tento aspekt se stal definujícím prvkem dvorské lásky jako kulturního fenoménu.

Chování baronů v příběhu, kteří byť loajální panovníkovi, jsou přesto vykreslováni jako zrádci a proradní, zdůrazňuje i De Rougemont (1983, s. 33), když píše, že „Kdokoli prozradí tajemství dvorské lásky, je zločinec. Jediný případ stačí k tomu, aby ukázal, že autoři různých verzí románu záměrně stáli na straně dvorního rytířství proti feudálnímu zákonu.“¹⁵ Jde tedy o následování nekodifikovaných principů, jež nesou vyšší morální imperativ než oficiálně uznávané právo. Bowring (2019, s. 121) popisuje tento jev jako manifestaci rostoucího významu člověka jako jednotlivce a jeho vnitřního prožívání, což je aspekt významně asociovaný později s romantickou láskou. Sémantika romantické lásky se dle něj vyvinula, aby tento problém vyřešila, a vytvořila tak soukromý svět intimních vztahů, který byl komunikačně soudržný a v zásadě dostupný všem, avšak zároveň měl oprávnění odchýlit se od veřejného mínění. V tomto komentáři můžeme vidět vliv Niklase Luhmanna, jehož Bowring v knize opakovaně cituje. Sám Luhmann (2002, s. 46–47) k tématu dvorské lásky napsal, že změny v sémantice romantické lásky reflektují soudobou rostoucí rozmanitost intimních vztahů a hlavním cílem bylo odlišit

---

¹⁵ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

se od běžného, přímočarého uspokojování smyslných potřeb v kontextu rostoucí aristokratizace středověké společenské struktury. Všimněme si toho, jak dvorská láska reflektuje vnímání obsahu partnerské lásky (nebo jak by řekl Luhmann „jaká je sémantika lásky“) a do určité míry kompenzuje určité nenaplněné lidské potřeby obyčejných lidí (v tomto případě těch co nepatří k aristokratické vrstvě). Stejný mechanismus pak uvidíme při vzniku romantické lásky za období romantismu.

4.1.3 Nástup romantické lásky

Romantická láska staví na konceptu dvorské lásky a obohacuje jej o další prvky, jako jsou sloučení sexuální touhy obou partnerů (respektive partnera a partnerky), intimita, naplnění ze vzájemné blízkosti a osobní proměnu (Pinto 2017, s. 568). K takto pojaté romantické lásce vedla cesta přes řadu historických milníků jako jsou renesance, shakespearovské divadlo a především francouzské a německé osvícenství (Bowring 2019, s. 87). Kompletní historie tohoto přechodu je mimo záběr této práce. Místo toho se práce podrobněji zaměří na to, jak různí autoři vysvětlují či interpretují nové pojetí partnerského vztahu, jež se prosazují od poloviny 18.století a jež mají do značné míry platnost dodnes.

Dle analýzy Isaiahy Berlina (Berlin 2013) představovalo romantické pojetí lásky a partnerství radikální odklon od osvícenského důrazu na rozum a společenský řád. Romantici povýšili vášnivou lásku a intenzivní emocionální prožitky na hodnotu sama o sobě, bez ohledu na jejich potenciálně destruktivní důsledky. Autenticita citu byla pro romantiky důležitější než společenské konvence a tragickou lásku často vnímali jako vznešenější než konvenční vztahy. Tragický rozměr lásky nebyl pro romantiky překážkou, ale naopak potvrzením její hodnoty – právě nemožnost naplnění nebo destruktivní potenciál vášně dodávaly lásce její vznešenost a hloubku. Tento přístup představoval radikální rozchod s osvícenským ideálem harmonického uspořádání všech aspektů života včetně života citového. Berlin uvádí příklad přístupu k umění, jež je odrazem romantického přístupu k vášni: „vášeň – to je to, co je umění vlastní; vášeň, kterou nelze popsat a nelze klasifikovat.“ (Berlin 2013, s. 53). Pro romantiky byl konflikt mezi láskou a společenským řádem nevyhnutelný a dokonce žádoucí, protože dokazoval autenticitu citu a jeho nezávislost na konvenčních normách. Tento postoj ilustruje Von Goetheho Werther (Von Goethe 2014), kde Berlin ukazuje nevyhnutelnost tragického konce, kdy není možné vyřešit situaci, kdy se Werther zamiluje do vdané ženy, jež složila

manželský slib. Střet dvou lásek zde nemá řešení a musí skončit špatně. Pro romantiky neexistovalo racionální řešení takového konfliktu, a právě nemožnost jeho vyřešení činila lásku tak fascinující a hodnotnou.

Dle Luhmanna (2002, s. 135–149) představuje romantická láska významný posun v chápání intimních vztahů, které je charakterizováno několika klíčovými aspekty, odlišujícími ji od předchozích pojetí. Především je romantická láska definována svou reflexivitou. Nejde již jen o to milovat druhého, ale o „milování lásky“ samotné. Tato sebe-reflexivní povaha lásky znamená, že milenci si jsou vědomi své lásky a prožívají ji jako jedinečný fenomén. To vede k hlubšímu prožitku lásky, ale také k možnosti větší zranitelnosti a komplexity ve vztazích.

Dalším zásadním rysem romantické lásky je plná integrace sexuality. Na rozdíl od dřívějších koncepcí (včetně dvorské lásky), které často oddělovaly lásku a sexualitu, romantická láska zahrnuje obojí jako neoddělitelné součásti intimního vztahu. Toto spojení lásky a sexuality se promítá i do pojetí manželství, které je nyní chápáno jako vyjádření lásky, nikoliv jen jako společenská nebo ekonomická instituce. Romantická láska klade silný důraz na individualitu a jedinečnost každého člověka. „Tato celková změna v orientaci lidské sémantiky také znamenala, že téma lásky mohlo být formulováno novým způsobem a neslo s sebou novou sadu konotací, neboť když láska jednoduše zahrnuje člověka jako jednotlivce, musí být porozumění sociální reflexivitě (a nejen individuální reflexivitě pocitů) postaveno na hlubší úrovni.“ (Luhmann 2002, s. 142). Milenci jsou vnímáni jako neopakovatelné osobnosti, jejichž spojení vytváří unikátní vztah. Toto pojetí kontrastuje s dřívějšími představami o lásce založené na společenském postavení nebo předem definovaných rolích.

V romantické lásce dochází k novému spojení idealizace a paradoxu. Zatímco dříve byly tyto prvky odděleny, romantismus je spojuje v jednotu, kde láska sama je zároveň ideální i paradoxní ve své snaze sjednotit protiklady jako je zachování a darování sebe sama. (Luhmann 2002, s. 48–49, s. 136). Významným aspektem romantické lásky je vytvoření zvláštního světa mezi milenci. Vztah není jen součástí běžného života, ale vytváří vlastní realitu, v níž platí specifická pravidla a významy. Tento svět umožňuje milencům vnímat a prožívat realitu novým, obohaceným způsobem. Zde vidíme aspekt, který se objevil již u dvorské lásky, kdy se partnerská láska ve vnímání partnerů (ale do určité míry i společnosti) řídí jinými pravidly, než je kodifikované právo (zde si připomeňme chování baronů a interpretaci tohoto chování autory mýtu). Luhmann také zdůrazňuje roli náhody při vzniku lásky, která je následně interpretována jako osud

(Luhmann 2002, s. 148). Toto pojetí kontrastuje s dřívějšími představami o lásce jako výsledku racionální volby nebo společenských konvencí. V neposlední řadě pak romantická láska usiluje o trvalost a sladění s institucí manželství. Na rozdíl od dřívějších koncepcí (jako jsme viděli i v mýtu o Tristanovi a Izoldě), které byly často v rozporu s manželstvím, romantická láska se snaží tyto dva aspekty sjednotit. Tyto charakteristiky společně vytvářejí komplexní obraz romantické lásky jako hluboce transformativní síly, která má potenciál změnit nejen životy milenců, ale i jejich vnímání světa kolem nich.

Romantická láska, jak ji popisuje Anthony Giddens (2012, s. 47–58), vznikla jako syntéza dřívějších ideálů a vášnivé lásky, ale zároveň se od nich výrazně odlišovala. Klíčovým aspektem tohoto nového pojetí bylo zavedení individuálního narativu do života jednotlivce (Giddens 2012, s. 50). Tento vývoj úzce souvisel se vznikem románu jako literárního žánru, který poskytl novou formu pro vyjádření těchto myšlenek. „Romantická láska zavedla do života jednotlivce představu příběhu – formuli, která radikálně rozšířila reflexivitu vznešené lásky. Vyprávění příběhu je jedním z významů slova ‚romance‘, avšak tento příběh se nyní stal individualizovaným a vložil ‚já‘ a ‚druhého‘ do osobního příběhu, který neměl žádný konkrétní odkaz na širší společenské procesy.“ (Giddens 2012, s. 50). Giddens zdůrazňuje, že romantická láska poprvé spojila koncept lásky se svobodou, přičemž obě byly vnímány jako žádoucí stavy. Na rozdíl od vášnivé lásky (v tomto případě bychom mohli říci ‚zamilovanosti‘), která byla chápána jako únik od každodenních povinností, romantická láska se stala integrální součástí osobní seberealizace a svobody. Zajímavým aspektem Giddensovy analýzy je pozorování, že v romantických vztazích převažuje prvek jakési vznešené lásky nad sexuální vášní, „V romantických citových vazbách má prvek vznešené lásky tendenci převládat nad sexuální vášní.“ (Giddens 2012, s. 51), ale zároveň je sexualita nedílnou součástí partnerského vztahu. Giddens poukazuje také na to, že koncept romance přispěl k širším sekulárním změnám ve společnosti. Romantická láska se stala způsobem, jak ovlivňovat budoucnost a získat psychologické bezpečí v měnícím se světě.

U Lindholma nalezneme jako nejvýznamnější nový prvek, který romantismus vnesl do vnímání partnerské lásky, akcentaci individuálních pocitů a jejich zpředmětnění jako parametry smysluplného partnerského vztahu. Původ vidí v rozpadu tradičního způsobu sociálního života, jež nastal s příchodem kapitalismu (Lindholm 2006, s. 10). Neosobní trhy a stále striktnější oddělení pracovního a osobního života vytvořilo tlak na potřebu zažívání určité individuální zvláštnosti, unikátnosti a osobního naplnění. Yehudi Cohen jde dokonce tak daleko, že tvrdí že romantizace partnerského vztahu, a i samotná

romantická láska je přímá adaptace na život v národních státech (Cohen 1969, s. 666) jež se progresivně rozvíjeli spolu s kapitalistickým tržním zřízením.

Eva Illouz pak nabízí zajímavý pohled na dvojí roli romantické lásky v procesu společenské transformace. Na jedné straně představovala romantická láska v období romantismu radikální koncept, který zpochybňoval zavedené společenské hierarchie a pravidla. Jak Illouz přímo uvádí: „Romantická láska sice existovala již před kapitalismem samotným, ale formulovala dva základní motivy, které se později stanou ústředními ideologickými tématy kapitalismu.“¹⁶ (Illouz 1997, s. 9). Tím, že stavěla city nad materiální zájmy a individuální volbu nad rodinné či třídní ohledy, narušovala tradiční mocenské struktury založené na kontrolovaných sňatcích a sociální endogamii. Paradoxně však právě tento důraz na individualitu, svobodnou volbu a osobní štěstí vytvořil předpoklady pro pozdější proměnu lásky v tržní společnosti. Tento proces nazývá Illouz komodifikací romantiky: „‘Komodifikace romantiky‘ se týká způsobů, jakými se romantické praktiky stále více propojovaly a začaly být definovány jako spotřeba volnočasového zboží a volnočasových technologií nabízených vznikajícím masovým trhem.“ (Illouz 1997, s. 26). Když se romantická láska stala uznávanou kulturní normou, její původně subversivní potenciál byl postupně začleněn do logiky konzumní kultury. Místo aby nadále zpochybňovala materiální zájmy, stala se sama předmětem tržní směny – její prožívání začalo být spojováno s konzumací zboží a služeb.

4.1.4 Shrnutí

Romantická láska, tak jak o ni v rámci této práce dále hovořím, vychází z dvorské lásky 12. století, která zdůrazňovala idealizovanou, často platonickou lásku a potlačení sexuality. V období romantismu (18.–19. století) se zformovalo nové vnímání partnerského citu – romantické lásky, a to pod vlivem reakce na společenskou modernizaci a industrializaci. Na rozdíl od dvorské lásky romantická láska do sebe integruje sexualitu a klade důraz na individualitu, autenticitu citu a vytváření jedinečného světa mezi (heterosexuálními) partnery. Různé autorky a autoři (např. Illouz 1997; Luhmann 2002; Giddens 2012; Berlin 2013) interpretují romantickou lásku jako významný kulturní fenomén, který zpochybnil osvícenský důraz na racionalitu, přinesl

---

¹⁶ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

nové pojetí intimity a paradoxně položil základy pro pozdější komercializaci lásky v kapitalistické konzumní společnosti.

4.2 Spolu plynoucí láska

Anthony Giddens ve svém slavném díle *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*, představuje termín spolu plynoucí láska ¹⁷ (Giddens 2012, s. 61). Jde o praktický koncept aktuální pro naši dobu. Jeho utilitarita kontrastuje s často destruktivní povahou zamilovanosti. Zároveň obsahuje aspekty tržních mechanismů, jež ukazují na kulturní podmíněnost konceptu lásky.

Giddens představuje spolu plynoucí lásku jako formu partnerského vztahu, jenž existuje souběžně s romantickou láskou, nicméně vlivem širších společenských změn přicházejících s modernizací západní společnosti, nabývá v určitých aspektech jiného obsahu. Giddens rozlišuje mezi romantickou a spolu plynoucí láskou jako dvěma různými způsoby prožívání vztahů. Pro romantickou lásku je typické, že si partner vytváří ideální představu o milovaném člověku a věří, že jeho partner je jeho „druhá polovička“, která ho může učinit úplným: „Ten druhý (pozn. aut.: myšleno milostný partner), jsa tím, kým je, představuje odpověď na vlastní neúplnost, kterou si člověk ani nutně neuvědomuje – dokud se nezamiluje. Tato neúplnost je záležitostí vlastní identity: v jistém smyslu teprve s ním či s ní jsem celý“. (Giddens 2012, s. 56).

Spolu plynoucí láska je naopak založena na tom, že se oba partneři sobě navzájem otevrou a budují vztah na základě rovnosti. Romantická láska směřuje k představě jediné pravé lásky a věčného svazku, spolu plynoucí láska trvá jen tak dlouho, dokud oběma přináší dostatek naplnění. Liší se i v přístupu k sexualitě: romantická láska často odděluje „čistou“ lásku od tělesnosti, zatímco spolu plynoucí láska vnímá sexuální potěšení jako důležitou součást vztahu. Další důležitý rozdíl je v postavení mužů a žen – romantická láska byla spojena s nerovným postavením žen. Jak píše Giddens, „Idea romantické lásky byla spojována s ženskou podřízeností v domácnosti a její relativní izolací od vnějšího světa.“ (Giddens 2012, s. 54). Spolu plynoucí láska naopak předpokládá rovnost partnerů a může existovat i mezi partnery stejného pohlaví. V rámci spolu plynoucí lásky spolu partneři sdílí svoje obavy a potřeby a vzájemný vztah je prohlubován do té míry, do jaké jsou schopni navzájem odhalovat a přijímat svoji zranitelnost. Oba při tom vědí, že tento

---

¹⁷ Orig.: Confluent Love

vztah nemusí trvat věčně a tento fakt akceptují (Giddens 2012, s. 72-73). Oproti romantické lásce je v rámci vztahu založenému na spolu plynoucí lásce implicitní předpoklad vědomého zlepšování kvality vzájemného fungování obou partnerů včetně oblasti sexuální¹⁸. Oproti tomu v romantické lásce je implicitní předpoklad „zajištěného“ sexuálního naplnění: „Romantická láska je sexuální láska, *ars erotica*¹⁹ je v ní však kladeno do závorek Předpokládá, zejména ve fantazijní formě romance, že sexuální uspokojení a štěstí je zaručeno právě onou erotickou mocí“ (Giddens 2012, s. 72–73).

Sexualita vůbec hraje v Giddensově uvažování velmi důležitou roli. Zatímco tradiční interpretace zdůrazňovaly především represivní charakter modernity ve vztahu k sexualitě, jak o tom například hovoří Michel Foucault²⁰, skutečnost je komplexnější a paradoxnější. Moderní společnost je charakteristická jak určitou formou represe, tak rostoucí sexuální permisivitou. Klíč k pochopení této situace leží v tom, co Giddens nazývá sekvestrací zkušenosti^{21,22} a transformací intimity. Sexualita získala svůj současný význam především proto, že se dle Giddense stala bodem spojení právě mezi těmito dvěma procesy (Giddens 2012, s. 191). Sekvestrace zkušenosti představuje systematické oddělování základních životních zkušeností z běžného sociálního života, zatímco transformace intimity znamená fundamentální proměnu osobních vztahů v moderní době.

---

¹⁸ Tento závěr vyplývá z porovnávací tabulky intimního a závislého vztahu v šesté kapitole knihy (Giddens 2012, s. 105–106).

¹⁹ Pozn. aut: lze přeložit jako umění milování

²⁰ Zde vychází Giddens především z represivní hypotézy Michela Foucaulta, kterou lze popsat tak že: „... moderní insituce nás nutí platit vysokou cenu za to, co nám poskytují: podléháme stupňující se represí.“ (Giddens 2012, s. 27)

²¹ Orig.: sequestration of experience.

²² Sekvestrace (z lat. *sequestrare* – oddělit, izolovat) je obecně proces oddělování nebo izolace. V sociologickém kontextu označuje systematické oddělování určitých jevů, zkušeností nebo procesů od hlavního proudu společenského života, často jejich institucionalizací nebo vytěsněním do specializovaných prostorů či diskurzů. Tento koncept se používá k analýze toho, jak moderní společnosti zacházejí s jevy, které mohou narušovat běžný sociální řád. Giddens tento termín používá pro popsání procesu, kdy jsou určité základní aspekty lidské zkušenosti (jako sexualita, nemoc, smrt, příroda) v moderní společnosti systematicky odděleny od běžného života a přesunuty do specializovaných institucí nebo soukromé sféry. Tento proces je důsledkem stále radikálnějšího oddělení moderních institucí od tradice a vede k rozpuštění morálních a etických vazeb, které dříve spojovaly sociální aktivitu s transcendentnem, přírodou a reprodukcí, přičemž tyto vazby jsou nahrazeny rutinou moderního sociálního života.

Zmíněnou sekvestrací v tomto případě míní Giddens oddělení sexuality od reprodukce, které vedlo k vzniku tzv. plastické sexuality – sexuality osvobozené od reprodukční role, jež s ní byla tradičně spojována. Tento proces měl výrazně rozdílný dopad na muže a na ženy, kdy podle Giddense „Ženy byly *de facto* pověřeny řízením proměny intimity, kterou modernizace uvedla do pohybu.“ (Giddens 2012, s. 187). Zmíněná represe modernity směrem k sexualitě se zaměřovala především na potlačování ženské sexuality a nekritické přijímání mužské sexuality jako neproblematické. V dnešní společnosti je sexualita čím dál více vnímána jako osobní záležitost každého člověka, zejména proto, že si lidé stále více plánují a utvářejí své životy podle vlastních představ. Sexualita se stává prostředkem k vytváření spojení s druhými na základě intimity. Sexuální emancipace v tomto kontextu neznamena pouze osvobození od represe, ale je součástí širšího procesu demokratizace osobního života. Demokratizace osobního života se jako potenciál zásadním způsobem rozšiřuje na přátelské vztahy a, což je klíčové, na vztahy mezi rodiči, dětmi a dalšími příbuznými (Giddens 2012, s. 197–198).

Díky oddělení sexuality od reprodukční funkce tak došlo k transformaci intimity, díky které můžeme lépe poznávat sami sebe a rozvíjet svou osobnost (Giddens 2012, s. 37). Zároveň nám pomáhá vytvářet vztahy založené na větší rovnosti a vzájemném respektu. Tento vývoj otevírá možnost vzniku skutečně demokratických intimních vztahů, založených na autonomii jednáni v kontextu plastické sexuality a etiky osobního života. A právě toto je jedním ze základních kamenů konceptu spolu plynoucí lásky. Ta je podmnožinou dalšího Giddensova modelu emocionálního vztahu dvou lidí, tak zvaného čistého vztahu^{23,24} (Giddens 2012, s. 71–74).

4.2.1 Vymezení se vůči konceptu romantické lásky

Asi největší rozdíl mezi romantickou a spolu plynoucí láskou je, do jaké míry partneři vědomě formují společný vztah. Ve víru romance, a vzpomeňme, že součástí romantického vztahu je stav až bláznivé zamilovanosti, jsou partneři samotnou silou vzájemné přitažlivosti do vztahu vtaženi a stávají se více méně herci v předem narýsovaném představení. Oproti tomu koncept spolu plynoucí lásky obsahuje volní

---

²³ Orig.: Pure relationship.

²⁴ V rámci čistého vztahu je jakékoli přátelství (i partnerství) udržováno do té míry, do jaké je vzájemně prospěšné pro oba partnery. Oproti spolu plynoucí lásce neobsahuje nezbytně sexuální prvek.

kontrolu aktérů jak nad samotným obsahem vzájemných interakcí, tak nad existencí vztahu samotného. O pohledu Giddense na zamilovanost (autor používá slovní spojení ‚vášnivá láska‘) vypovídá následující citace: „Na úrovni osobních vztahů působí milostná vášně zvláště rozkladně; podobně jako charisma vytrhává člověka z všednosti a činí ho náchylným k radikálním řešením či k tomu, aby se obětoval“ (Giddens 2012, s. 48). Podíváme-li se na výchozí bod, jímž by byla romantická láska tak, jak ji zavedl v západní kultuře romantismus, vidíme, že Giddensův koncept spolu plynoucí lásky jde dál směrem k nastolení rovnosti partnerů, dalo by se říci až k demokratizaci samotného pojmu láska. S možnostmi, jež se ženám otevřely s nástupem kapitalistických trhů a s emancipací, je logické, že společenský pohled a samotné naplňování intimních mezilidských vztahů do značné míry tyto změny kopíruje. Nutno ovšem dodat, že kapitalismus také těžil z genderové dělby práce a z nerovného postavení žen, kdy jejich domácí práce a péče, přestože byly pro fungování společnosti zásadní, zůstávaly ekonomicky podhodnoceny či zcela neplaceny.

4.2.2 Shrnutí

Giddens popisuje, jak se v moderní společnosti radikálně mění povaha intimních vztahů, kdy se podle autora „Sexualita stává vlastností jedince spolu s tím, jak se během života čím dál více mění ve vnitřně referenční systém a identita vlastního já začíná být pojímána jako výsledek reflexivně organizovaného úsilí.“ (Giddens 2012, s. 184). Tato proměna má několik klíčových dimenzí. Především došlo ke vzniku plastické sexuality, která už není nutně spojena s rozmnožováním. Díky antikoncepci a novým reprodukčním technologiím se sexualita stala oblastí osobní seberealizace a identity. Druhým významným trendem je proměna tradičního manželství v to, čemu Giddens říká čistý vztah. Zatímco dříve byly vztahy udržovány především vnějšími tlaky a ekonomickou nutností, dnes trvají jen tak dlouho, dokud oběma partnerům přinášejí dostatečné uspokojení. S tím souvisí i třetí změna – posun od romantické lásky ke spolu plynoucí lásce. Ta už není založena na idealizaci partnera a představě jediné pravé lásky, ale na vzájemném otevření se a sdílení mezi rovnocennými partnery. V těchto změnách hrají klíčovou roli ženy, které byly „emocionálními revolucionářkami modernity“ (Giddens 2012, s. 141), zatímco muži se s novými podmínkami často obtížně vyrovnávají. Jejich tradiční dominance je zpochybněna a musí se učit novým způsobům budování vztahů založených na rovnosti a vzájemnosti. Tyto změny sice přinášejí více nejistoty a

možných konfliktů, ale také nabízejí příležitost vytvářet uspokojivější a rovnocennější vztahy. Giddens vidí v této transformaci intimity potenciál pro demokratizaci osobní sféry, která by mohla vést k novému typu vztahů založených na vzájemném respektu, důvěře a otevřené komunikaci.

4.3 Kulturně podmíněná láska

Koncept kulturně podmíněné lásky podtrhuje to, co bylo představeno již v sekci o romantické lásce i v rámci spolu plynoucí lásky, a tedy, že velký vliv na vývoj konceptualizace lásky mají externí faktory (rozvoj národních států, tržní ekonomika, emancipace žen atd.). Zároveň tato sekce akcentuje to, že láska je koncept velmi dynamický, utvářený dle určitých pravidel, a to především schopností kultury daný fenomén uchopit a jedinci zprostředkovat.

Eva Illouz ve své knize *Consuming the romantic utopia: love and the cultural contradictions of capitalism* (1997) interpretuje lásku skrze kulturu v níž je realizována. Jinými slovy to, jak lásku chápeme, jak ji naplňujeme dává do přímé souvislosti s kulturou, jež je partnerům vlastní. Romantická láska se v jejím podání stává jevištěm, v němž jsou rozehrávány konflikty plynoucí ze sociálních a kulturních rozporů v rámci kapitalismu (Illouz 1997, s. 2). „Kultura funguje jako rámeček, v němž jsou emocionální prožitky organizovány, označovány, klasifikovány a interpretovány.“ (Illouz 1997, s. 3). Samotná kultura slouží jako organizující prvek, jež pomáhá aktérům pojmenovávat a v konečném důsledku porozumět jevům, jež souvisí s projevy romantické lásky, jež se svojí iracionální povahou vymyká mechanismům, s nimiž se lidé setkávají v rámci kapitalistického tržního systému. Autorka tak propojuje oblast emocí nejen s kulturou ale i s ekonomikou jako dalším prvkem jež svým charakterem nevyhnutelně ovlivňuje to jakým způsobem vnímáme naše nejnítější prožívání i tak abstraktního konceptu jako je láska.

Uvážíme-li k výše řečenému ještě definici kultury Clifforda Geertze (1973) jako „historicky předávaný vzorec významů ztělesněných v symbolech, systém zděděných představ, které jsou vtlačovány do symbolických forem, jejichž prostřednictvím si lidé sdělují, upevňují a rozvíjejí své znalosti o životě a postoje k němu,“²⁵ (Geertz 1973, s. 89), jasně nám vyplyne obraz lásky jako konceptu ohraničeného schopností dané kultury

---

²⁵ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

jej zpracovat, popsat a sdílet. Skrze propojení a vzájemné ovlivňování kultury a ekonomiky pak nevyhnutelně pronikají aspekty tržního uvažování a chování i do oblasti partnerské lásky.

4.3.1 Jak kultura formuje naši lásku

Jak bylo již uvedeno, kultura nám dává jazyk a kategorie, kterými lásku popisujeme a chápeme. Například to, zda určitý pocit označíme jako „zamilovanost“ nebo jen jako „přitažlivost“, závisí na kulturních významech, které těmto pojmům přiřkládáme. Důležitou roli v tom, jak dnes vnímáme lásku, hraje podle Illouz konzumní kultura (Illouz 1997). Od počátku 20. století začaly reklamy a média spojovat romantickou lásku s konzumem – s drahými večeřemi, s dovolenou, s dárky atd. V podobném duchu uvádí Marchand (1985, s. 235), že „Od 20. let 20. století se reklama stala plodným producentem vizuálních obrazů s normativními podtóny, přispěvatelem ke sdíleným denním snům společnosti“²⁶. To vedlo nezbytně k tomu, že dnes často prožíváme romantické momenty skrze spotřebu. Například romantická večeře v drahé restauraci se stala téměř povinnou součástí randění či společně tráveného času partnerů. Obecně lze říci, že konzumní praktiky se staly důležitou součástí toho, jak lidé romantické chvíle prožívají. To ovšem podle Illouz neznamena, že by tato komodifikace lásky vedla k tomu, že by naše city byly méně autentické. Spíše jde o to, že konzumní kultura poskytuje rituály a symboly, skrze které můžeme lásku vyjadřovat a prožívat: „Komodity fungují jako expresivní symbolické nástroje, které zvyšují dramatickou a komunikační kvalitu romantické interakce.“ (Illouz 1997, s. 150). Tento pohled je velmi podobný tomu, jak lásku konceptualizuje Niklas Luhmann (2002), ale o tom podrobněji v samostatné kapitole.

Kultura dle Illouz dokonce ovlivňuje i to, koho si vybíráme za partnera. „Přestože lidé nejsou nepokrytě sobečtí, nejsou si vědomi příčin svých činů a nechovají se jako racionální aktéři, přesto dosahují racionálních, sebestředných výsledků – volí partnera, který je v souladu s jejich sociálními a ekonomickými zájmy. Stručně řečeno, lidé nevědomky chtějí pouze to, co mohou získat.“ (Illouz 1997, s. 215). Přestože věříme, že láska je iracionální cit, který přichází náhodně, ve skutečnosti si často vybíráme partnery ze stejné sociální třídy a s podobným kulturním kapitálem. V tomto bodě vychází Illouz z teorie pole Pierre Bourdieu (1977): „I ty formy interakce, které se zdánlivě nejvíce

---

²⁶ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

nabízejí k popsání pomocí ‚záměrného přenosu do Druhého‘, jako jsou sympatie, přátelství nebo láska, jsou ovládány (jak dosvědčuje třídní homogamie) skrze harmonii habitu, tedy přesněji řečeno, harmonii étosu a vkusu – nepochybně vnímanou skrze nepostřehnutelné signály tělesného hexis – objektivní strukturou vztahů mezi sociálními podmínkami.“²⁷ (Bourdieu 1977, s. 82). Bourdieu zde vysvětluje, že i když si myslíme, že lásku a přátelství si volíme čistě podle našich osobních pocitů a sympatií, ve skutečnosti jsou tyto volby silně ovlivněny naším sociálním původem. Lidé ze stejné sociální třídy mají podobný vkus, podobně se chovají, podobně mluví a podobně vnímají svět. Tyto podobnosti často ani vědomě nevnímáme; interpretujeme je jako pocity, že nám někdo „sedí“ nebo je nám „blízky“. Ve skutečnosti ale tato „blízkost“ vzniká tím, že jsme například vyrostli v podobném prostředí a máme podobné životní zkušenosti. To je také důvod, proč si většinou najdeme partnera z podobné sociální vrstvy, i když si to třeba vůbec neuvědomujeme a máme pocit, že jde o „čistou lásku“.

4.3.2 Shrnutí

To, že se do romantických vztahů dostalo ekonomické (tržní) uvažování, přineslo ženám nový způsob, jak o vztazích přemýšlet a mluvit. Představme si například situaci, kdy žena není spokojená s tím, jak její partner přispívá k chodu domácnosti. V tradičním pojetí by tento problém mohl být vnímán jako osobní selhání dané ženy, nebo by mohl být bagatelizován s odkazem na „přirozené“ rozdělení rolí. Ale v moderním pojetí, které Illouz popisuje, může žena použít jazyk „tržní směny“ – může mluvit o „investici času a energie“ (Illouz 1997, s. 193–194), nebo „vyváženém partnerství“ (Illouz 1997, s. 206). „Tyto metafory mají dva hlavní důsledky: za (1) láska je ovladatelná našimi myšlenkami, a jsme proto zodpovědní za její úspěch či selhání; a (2) láska je komodita podléhající strategiím tržních transakcí a vyjednávání.“ (Illouz 1997, s. 194). Tento způsob uvažování a komunikace dává ženám v kontextu patriarchální společnosti lepší pozici pro vyjednávání, protože se opírá o obecně uznávané principy férovosti a reciprocit z ekonomické sféry.

Illouz také poukazuje na to, že tento posun k více racionálnímu pohledu na vztahy umožnil ženám lépe formulovat své potřeby a očekávání. Zatímco dříve byl ideál romantické lásky spojen s představou ženské oddanosti a sebeobětování, nový

---

²⁷ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

„racionalizovaný“ přístup legitimizuje myšlenku, že vztah by měl být vzájemně výhodný pro oba partnery. To dává ženám možnost otevřeně mluvit o svých potřebách a požadavcích, aniž by byly vnímány jako „neromantické“ nebo „vypočítavé“. Samozřejmě, jak Illouz uznává, tato změna znamená určitou ztrátu tradiční romantické představy o lásce jako iracionální, všepohlcující síle. Ale tato ztráta je vyvážena ziskem větší rovnosti a autonomie ve vztazích.

To že nám kultura svým způsobem definuje, v jaké šíři a jakým způsobem jsme schopni o lásce přemýšlet, vnáší do přemýšlení o charakteru partnerských vztahů velmi dynamický prvek. Láska tak není něco, co bychom jako hotový koncept akorát různě uchopovali a integrovali do našich životů, ale jde o fluidní, vyvíjející se soubor představ, symbolů, očekávání a rituálů jež reflektuje širší souvislosti lidské společnosti.

4.4 Láska jako médium komunikace

Niklas Luhmann představuje ve své knize *Láska jako vášeň* (2002) tezi lásky jako média komunikace. Popisuje, jak v lásce hledáme paradoxní spojení závislosti a nezávislosti, přičemž věříme v možnost dokonalého porozumění bez nutnosti explicitní komunikace. Základní myšlenkou tohoto uvažování je, že láska není primárně cit, ale generalizované symbolické médium komunikace (Luhmann 2002, s. 13), které společnosti umožňuje zvládat paradoxy osobních vztahů v podmínkách rostoucí společenské komplexity. Pro pochopení Luhmannovy analýzy je klíčový koncept sémantického kódu: „V tomto smyslu není ani médium láska citem, nýbrž komunikačním kódem, podle jehož pravidel můžeme vyjadřovat, tvořit, předstírat city, připisovat je jiným, popírat je a tím vším zaujímat určitý postoj k důsledkům, které přináší uskutečňování příslušné komunikace.“ (Luhmann 2002, s. 24–25). Jinými slovy jde o soubor pravidel a významů, které určují, jak lásku vyjadřujeme, rozpoznáváme a prožíváme.

Luhmann v knize nabízí komplexní analýzu vývoje intimních vztahů a jejich sémantiky od středověku po současnost. Pro potřeby této práce je klíčová analýza tohoto kódu v moderní době. Nicméně pro hlubší pochopení souvislostí, zvláště mezi imperativy kladenými romantickou láskou a potřebami vztahu moderní doby (které naznačuje např. Giddens, jak poukazují výše), je přínosné podívat se zběžně na vývoj sémantického kódu lásky od období středověku po současnost.

4.4.1 Středověk

Láska je podle Luhmanna v období středověku silně idealizována, zaměřena na dokonalost objektu lásky. Důraz je kladen na morální ctnosti a vznešené city, často v souvislosti s náboženskou spiritualitou. Jak Luhmann vysvětluje: „Zdůvodněním lásky je dokonalost předmětu, který ji přitahuje“ (Luhmann 2002, s. 53). Jak bylo detailněji popsáno v kapitole o romantické lásce, středověká láska byla strukturována především konceptem dvorské lásky²⁸, kde rytíř projevoval oddanost nedosažitelné dámě. Tato nedosažitelnost nebyla náhodná – byla dána společenskými rozdíly a přísnou hierarchickou strukturou společnosti. Důležitým aspektem bylo také propojení světské a božské lásky – láska k ženě měla vést k vyšším, duchovním formám lásky. Charakteristickým rysem středověké sémantiky lásky byla také její jednoznačnost – láska měla jasná pravidla a formy vyjádření, byla pevně zakotvena v sociálním řádu a morálních normách.

4.4.2 17.století

Luhmann (2002, s. 65) uvádí, že v tomto období se objevuje koncept vášnivé lásky²⁹, charakterizovaný především paradoxy. Láska je současně svobodná i nevyhnutelná, přináší radost i utrpení: „Vášeň se stává svobodou jednání, která nemusí být ospravedlňována ani jako ona sama, ani ve svých účincích. Aktivita se kárá stejně jako pasivita, svoboda stejně jako nátlak.“. Lidé začali používat koncept vášně jako způsob, jak zamaskovat své vědomé a svobodné jednání za něco, co je údajně mimo jejich kontrolu. Když někdo jednal z vášně, mohl tvrdit, že nejedná aktivně a svobodně, ale že je pasivní obětí silného citu, který ho k jednání nutí.

Další klíčovou změnou byla nová role svobody v lásce: „Svoboda je podstatou lásky“³⁰ (Luhmann 2002, s. 55). Zatímco ve středověku byla nedostupnost ženy dána sociální strukturou, nyní se stává otázkou osobního rozhodnutí. To vedlo k novému typu nejistoty ve vztazích, už nejde o to, že něco „není možné“³¹, ale že „nevíme, zda je to

---

²⁸ V originále: „courtly love“

²⁹ Amour passion

³⁰ V knize je použit originální francouzský překlad: „La liberté est de l'essence de l'amour“

³¹ Kdy například rytíř podle soudobých společenských pravidel nemohl dosáhnout na dámu z vyšší společenské třídy.

možné“. Tato nejistota vedla k potřebě nových forem komunikace. I proto Luhmann hovoří o lásce jako komunikačním kódu.

Významným rysem tohoto období je také oddělení lásky od manželství. Vášnivá láska se rozvíjí především v mimomanželských vztazích, což vytváří specifický sociální kontext pro rozvoj nové sémantiky lásky. V této době se také rozvíjí specifická komunikační kultura v salonech, kde se láska stává předmětem sofistikované konverzace a analýzy. Jak Luhmann argumentuje, vzniká tu nový slovník lásky, nové formy vyjadřování citů, které balancují mezi upřímností a hrou.

4.4.3 Romantismus a Luhmannova interpretace

Jak jsem již naznačil výše společně s dílem I. Berlina, romantismus představuje zásadní transformaci v chápání lásky, která spojuje předchozí prvky idealizace a paradoxu v novou jednotu. Podle Luhmanna „Láska sama je ideální i paradoxní, protože chce být jednotou duality. Jde o to uchovat a posílit vlastní já sebe-vzdáním se, lásku prožívat plně a zároveň i reflektovaně, extaticky i ironicky.“ (Luhmann 2002, s. 141). Luhmann v tomto výroku popisuje klíčový koncept romantické lásky, která se pokouší o něco zdánlivě nemožného, a to sjednotit protichůdné aspekty milostného prožitku. Na rozdíl od dřívějšího chápání, které oddělovalo ideální a vášnivou lásku, romantismus usiluje o jejich syntézu. Paradox spočívá v tom, že člověk se má plně odevzdat lásce, ale zároveň si zachovat své já. Má prožívat lásku extaticky, ale současně si udržet reflexivní odstup. Nejde tedy o potlačení jednoho či druhého, ale o jejich vzájemné propojení do vyššího celku, který propojuje tyto protiklady jako součást komplexního milostného prožitku.

V tomto období dochází k zásadnímu posunu v chápání individuality. Láska již není založena primárně na kvalitách milované osoby (jako tomu bylo ve středověku) ani na paradoxní hře vášně (jako v 17. století), ale na jedinečném pohledu na svět, který každý člověk představuje. Velmi podobně popisuje tuto zásadní změnu v chápání lásky a vztahů i Giddens (2012, s. 50): „Romantická láska vnesla do individuálních životů ideu narativity – nový prvek, který radikálně rozšířil reflexivitu kultivované lásky³². Vyprávění příběhu je jedním ze smyslu ‚romance‘, ale příběh se nyní individualizuje;

---

³² V originále *sublime love*, pojem, jež odkazuje na zkušenost přesahující běžné vnímání každodenního dne a může být až morálně či duchovně povznášející.

člověk zahrnul sebe a toho druhého do personalizované narace, která už jinak neodkazuje na širší sociální procesy.“. Dle Giddense byly vztahy před tímto obdobím primárně určovány vnějšími faktory (ekonomickými, sociálními) a jejich „příběh“ byl součástí širšího společenského uspořádání. S nástupem romantické lásky se však tento vztahový narativ individualizuje – stává se osobním příběhem dvou jedinců, který má hodnotu sám o sobě, nezávisle na společenských okolnostech.

4.4.4 Moderní doba

Určujícím konceptem pro pochopení moderních intimních vztahů je tzv. dvojitá kontingence – situace, kdy oba partneři mají svobodu volby a jsou si této svobody u sebe i druhého vědomi: „Rozlišení ‚dvojí kontingence‘ – svobody, kterou má každý z partnerů při rozhodování, zda vstoupit či nevstoupit do milostného vztahu – podněcuje rozvoj zvláštní sémantiky.“ (Luhmann 1998, s. 55) ³³ Krom toho se dle Luhmanna vyznačuje moderní doba potřebou nové kodifikace intimity v podmínkách složité společnosti. Tradiční romantické ideály se ukazují jako nedostatečné pro zvládnutí reality moderních vztahů. Klíčovým problémem se stává paradox svobody a stability – čím více svobody máme ve vytváření vztahů, tím obtížnější je jejich udržení: „Stabilita musí být teď možná na základě čistě osobních zdrojů a přitom je třeba spoléhat na druhého!“ (Luhmann 2002, s.161). Vyšší nároky na osobní odpovědnost plynou ze ztráty tradičních opor, jež ve společnosti pomáhaly orientovat partnerské chování. Těmito „oporami“ bylo například náboženství, které určovalo pravidla intimních vztahů nebo také rodina a komunita jež měly výrazně větší kontrolu nad formováním vztahů.

Nad to přináší moderní doba nový typ napětí mezi osobními a neosobními vztahy. Zatímco dříve byly tyto sféry relativně oddělené, nyní musí jednotlivci neustále balancovat mezi intimními vztahy a požadavky komplexní společnosti. To vytváří nové nároky na komunikaci v intimních vztazích a na schopnost partnerů vytvářet a udržovat

---

³³ Překlad této citace je můj vlastní, neboť v tomto případě je český překlad dle mého názoru nepovedený – zbytečně komplikovaný a tím zamlžující sdělení patrné v originálním textu. Originální text: „The differentiation of a 'double contingency' – the freedom each partner has to decide whether or not to become involved in a love relationship – stimulates the development of a special semantics“ (Luhmann 1998, s. 50). Původní český překlad zní: „Diferenciace ‚dvojí kontingence‘ jakožto obapolné svobody rozhodovat se pro vztah anebo proti navázání milostného vztahu stimuluje rozvoj speciální sémantiky, které je možné přidržet se *i tehdy*, stávají-li se nejistými vztahy sociální.“ (Luhmann 2002, s. 55)

jakýsi „společný svět“ uprostřed neosobního prostředí. Součástí této komunikace je i charakteristický rys současnosti, jímž je problém nesdělitelnosti: „Všechny komunikace v intimních vztazích jsou ohroženy nesdělitelným, které je samo ustavuje“ (Luhmann 2002, s. 180). Problém nesdělitelnosti znamená jednoduše to, že určité chování ztrácí v rámci komunikace svoji hodnotu, pokud by bylo toto chování verbalizováno. Představme si situaci, kdy partner udělá něco láskyplného zcela spontánně a přirozeně. Pokud bychom začali toto gesto analyzovat nebo o něm mluvit: „Všiml/a jsem si, jak jsi mi automaticky podal/a kabát, to bylo od tebe tak pozorné“, přirozená spontánnost momentu se ztrácí a mění se v něco vědomého a kalkulovaného. Problém nesdělitelnosti vede k paradoxu, kdy čím osobnější je vztah, tím více potřebujeme komunikovat, ale zároveň tím více riskujeme ztrátu bezprostřednosti a autenticity. Luhmann nenabízí jednoznačný recept, jak tento problém překlenout, nicméně zdůrazňuje potřebu nových forem intimní komunikace, které by dokázaly tento paradox překonat.

4.4.5 Shrnutí

Tradiční romantické ideály podle Luhmanna již nemohou sloužit jako adekvátní model pro současné intimní vztahy. Luhmannovo „moderní“ pojetí intimity překračuje romantickou představu fyzického či mystického sjednocení a místo toho představuje sofistikovanější model, kde „společný svět partnerů“ (Luhmann 2002, s. 163–164) vzniká skrze neustálou vzájemnou reprodukci vnitřních prožitků a jednání. V tomto dynamickém procesu musí být každá operace jednoho partnera současně vnitřním prožitkem druhého, což zdůrazňuje kontinuální povahu budování intimity skrze neustálé vzájemné porozumění a zpracování informací, spíše než statický stav romantického splynutí. Romantická představa absolutní oddanosti a lásky jako nejvyšší hodnoty se tak střetává s realitou moderní společnosti, která vyžaduje vyvažování osobních a pracovních vztahů a schopnost fungovat v komplexním sociálním prostředí.

Pro budoucnost intimních vztahů Luhmann naznačuje několik možných směrů vývoje. Prvním je tzv. program porozumění – zaměření na vzájemné pochopení toho, jak partner vnímá svět a zpracovává informace. Druhým je orientace na problémy: „Určitou předností tohoto zaměření k problému může být však to, že milujícím ukládá úkol ukazovat si svou lásku právě tím, jak se s problémem vyrovnávají – v trýznivé bezvýhodnosti, a přesto ve vzájemné lásce.“ (Luhmann 2002, s. 174). Cílem není tedy jen samotné vyřešení daného problému, ale i komunikovat tímto způsobem partnerskou

oddanost. Třetím programem porozumění je dle Luhmanna nové chápání osobního/neosobního rozlišení – vytváření rovnováhy mezi osobním světem vztahu a neosobním světem společnosti.

Výše popsaná Luhmannova koncepce lásky v moderní době úzce koresponduje s Giddensovým pojetím moderních intimních vztahů. Především oba autoři zdůrazňují, že moderní vztahy jsou založené na osobní volbě a vzájemné reflexivitě partnerů. Luhmannův koncept dvojité kontingence – kdy oba partneři mají svobodu volby a jsou si této svobody vědomi – přímo koresponduje s Giddensovým pojetím čistého vztahu, který popisuje moderní partnerství jako existující výhradně pro vzájemný prospěch a spokojenost obou partnerů a trvá jen tak dlouho, dokud tento účel naplňuje (Giddens, 2012, s. 68). Tato definice přesně odpovídá Luhmannovu popisu moderních vztahů, kde stabilita závisí na „čistě osobních zdrojích“ (Luhmann 2002, s. 162) a kde partneři musí aktivně pracovat na vytváření a udržování společného světa. Čistý vztah tak existuje pouze pro vztah samotný a pokračuje, jen dokud přináší oběma partnerům uspokojení. Další významnou paralelou je důraz obou autorů na to, že tradiční opory vztahů (náboženství, komunita, ekonomická závislost) již nefungují a stabilita vztahu závisí čistě na osobních zdrojích a schopnosti partnerů vztah udržet skrze komunikaci a vzájemné porozumění.

4.5 Materializace lásky: Péče jako praktická dimenze vztahu

V této kapitole se pokusím ukázat, jak se abstraktní koncept lásky „materializuje“ v každodenních praktikách. Půjde o de facto komplementární komentář ke třem již prezentovaným konceptům, a to ke Giddensově spoluplynoucí lásce, ke kulturně podmíněné lásce u Illouz a k lásce jako médiu komunikace u Luhmanna. Harry Frankfurt ve své knize *Necessity, volition, and love* (1999) nerozlučně spojuje lásku s činností z ní vyplývající. Pokud člověk někoho nebo něco miluje, fakt, že mu na daném objektu záleží nezvratně také znamená, že mu záleží na tom, jak jeho chování objekt jeho lásky ovlivní (Frankfurt 1999, s. 138). „Láska je druh péče o věci a mezi její možné objekty patří vše,

na čem nám může určitým způsobem záležet^{34,35}. (Frankfurt 1999, s. 129). Finch a Groves (2022) pak specificky péči žen o členy domácnosti charakterizují jako činnost, jež na jedné straně výrazně definuje sociální vztahy a na druhé straně má v širším kontextu dopad na produktivní kapacity celé společnosti (Finch a Groves 2022, s. 13). Vzhledem k nesymetrickému rozdělení domácí péče pak má tato činnost obzvláště dopad na identitu žen. „Zkušenost s pečováním a být opečováván je úzce spjata s tím, jak definujeme sami sebe a své sociální vztahy“ (Finch a Groves 2022, s. 13). Autorky v práci uvádí pojem „práce lásky“³⁶, kterým podtrhují význam, jaký péče o druhé má specificky pro ženy. Pro ženy je péče vstupenkou do intimních vztahů stejně jako do širších struktur společnosti (Finch a Groves 2022, s. 29).

4.5.1 Péče v rámci Giddensova čistého vztahu

Zatímco Giddens ve své teorii spolu plynoucí lásky optimisticky popisuje demokratizaci intimních vztahů v pozdní modernitě, například Silvia Federici ve své analýze reprodukční práce³⁷ (2012) upozorňuje na přetrvávající nerovnosti v oblasti péče a domácí práce. I když se situace liší podle geografického a sociálního kontextu, její výzkum ukazuje, že „většinu práce vykonávané v domácnosti stále vykonávají ženy, a to i když mají zaměstnání“³⁸ (Federici 2012, s. 48). Tato perspektiva naznačuje, že k dosažení skutečné rovnosti v intimních vztazích je potřeba věnovat větší pozornost praktickým aspektům péče a organizaci domácí práce. Že jde o stále současný problém, ukázala například nedávná krize v době pandemie Covid-19. Díky disproporčnímu zapojení žen do péče o děti během uzavření škol a školek se ukázalo, že ženy stále nesou hlavní zodpovědnost za neplacenou péči – podle výzkumů citovaných v článku vykonávaly ženy a dívky až 75% veškeré neplacené péče v domácnostech (Power 2020, s. 67), přičemž tato nerovnováha se během pandemie ještě prohloubila, což mělo

---

³⁴ Nutno upřesnit, že byť Frankfurt mluví v citaci o věcech, objektem lásky dle něj může být osoba, ale také například země nebo instituce. Může to být dokonce něco abstraktnějšího, jako je morální či nemorální ideál, kterému je člověk oddaný, tradice či způsob jakým vykonáváme určité činnosti. (Frankfurt 1999, s. 166).

³⁵ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

³⁶ V originále: „labour of love“

³⁷ V originále: „reproductive work“, „reproductive labour“ nebo také „homemaking“. Federici odvozuje toto pojmenování od pojmu „productive consumption“ jež používá Gary Becker (1966).

³⁸ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

negativní dopady na jejich pracovní život a duševní pohodu. Giddensův důraz na demokratizaci vztahů je tudíž důležitý, ale sám o sobě neřeší přetrvávající nerovnosti v každodenní praxi péče.

4.5.2 Romantické rituály a každodenní péče

Federici (2012) a Illouz (1997, 2012) nabízejí komplementární pohledy na vztah mezi romantickou láskou, péčí a kapitalismem. Zatímco Illouz analyzuje, jak konzumní kultura vytváří romantické rituály a očekávání, Federici se zaměřuje na materiální realitu péče a reprodukční práce. Vzniká tak paradoxní situace, kdy na jednu stranu konzumní kultura vytváří „mapu lásky“, která nás učí, jak bylo popsáno výše, vyjadřovat city skrze spotřební rituály jako drahé večeře či dovolené. Na druhou stranu „Domácí práce byla transformována v přirozený atribut spíše, než aby byla uznána jako práce, protože byla určena k tomu, aby byla neplacená“ (Federici 2012, s. 16). Každodenní práce (v tomto případě je slovo „práce“ ekvivalentní slovu „péče“) jako je praní, vaření, úklid, emoční podpora atd., zůstávají nedocenené a nezaplacené, přestože je pro vztah stejně zásadní jako romantická gesta.

Pro vytvoření harmonického vztahu je proto klíčové najít rovnováhu mezi těmito dvěma rovinami lásky. Nejde o to zahrnout romantické rituály, ale uvědomit si, že skutečná láska se projevuje především v běžném životě skrze vzájemnou podporu a péči. Když dokážeme stejně ocenit jak romantickou večeři, tak to, že partner/ka vypere prádlo nebo vyslechne naše starosti, můžeme vytvořit vztah založený na hlubším porozumění a reciprocitě. To v praxi znamená explicitně pojmenovávat, oceňovat a spravedlivě si dělit pečovatelskou práci. Takové uvědomělé přerozdělení péče může vést k větší solidaritě mezi partnery namísto romantizované, ale v praxi často jednostranné zátěže.

4.5.3 Péče jako neverbální komunikace v partnerských vztazích

Na základě Luhmannova pojetí lásky jako komunikačního média (Luhmann 2002) můžeme péči označit jako specifickou formu neverbální komunikace v partnerských vztazích. Luhmannovo zdůraznění problému nesdělitelnosti v intimních vztazích je zde obzvláště relevantní. Zatímco explicitní komunikace o péči může narušit její autenticitu, samotné pečující jednání může efektivně komunikovat oddanost a lásku. Když partner/ka například připraví druhému večeři nebo se postará o nemocného, komunikuje tím svou

náklonnost způsobem, který by verbálním vyjádřením mohl ztratit svou bezprostřednost a upřímnost.

Péče jako forma komunikace má několik významných charakteristik. Zaprvé je kontinuální, na rozdíl od romantických gest není jednorázovou záležitostí, ale probíhá neustále v každodenních interakcích. Zadruhé je reciproční, vytváří prostor pro vzájemnost, kdy partneři mohou reagovat na péči druhého vlastními pečujícími aktivitami. A zatřetí je konkrétní, materializuje se v jasně viditelných činnostech a jejich výsledcích. Příkladem takové péče, splňující hned všechny tři tyto charakteristiky je výchova dětí.

Pojetí péče jako komunikace také pomáhá překlenout Luhmannův paradox mezi osobním a neosobním³⁹ v moderních vztazích. Zatímco verbální komunikace může někdy sklouznout do formálnosti typické pro neosobní vztahy, péče svou tělesnou, materiální povahou vytváří intimní prostor společného světa partnerů. V tomto smyslu může být péče chápána jako jeden z programů porozumění, které Luhmann vidí jako možné řešení komunikačních paradoxů v moderních intimních vztazích. Je však třeba poznamenat, že podobně jako jiné formy komunikace, i péče může být nerovnoměrně rozdělena mezi partnery, jak upozorňuje Federici. Proto je důležité vnímat péči nejen jako médium lásky, ale také jako práci, která vyžaduje spravedlivé rozdělení a uznání.

4.5.4 Shrnutí

Praktická dimenze vztahu představuje důležitý protipól k abstraktním teoriím lásky. V každodenních činnostech a rutinách se materializují ideály romantické lásky, kulturní vzorce i komunikační aspekty vztahu. Přestože Giddensova teorie (Giddens 2012) předpokládá demokratizaci intimních vztahů, realita, jak ukazuje Federici zejména na příkladu nerovnoměrného rozdělení péče o domácnost a děti, zůstává značně genderově nevyvážená (Federici 2012, s. 48). Tuto nerovnováhu dále zvýrazňuje konzumní kultura svým důrazem na romantické rituály namísto uznání hodnoty každodenních projevů vzájemné podpory a sdílení běžného života. Tyto běžné projevy však nejsou jen rutinní činností – v kontextu Luhmannovy teorie (Luhmann 2002) představují významnou formu neverbální komunikace, která může překonat „problém

---

³⁹ V moderním světě máme na jedné straně čím dál více neosobních vztahů (v práci, v ekonomice, v běžném životě), ale zároveň roste potřeba a možnost velmi intenzivních osobních vztahů. (Luhmann 2002, s. 17–18)

nesdělitelnosti“ v intimních vztazích. Pro vytvoření vyváženého a naplňujícího partnerského vztahu je tedy nezbytné věnovat pozornost jak spravedlivému rozdělení každodenních povinností, tak uznání běžných projevů náklonnosti jako legitimního vyjádření lásky.

4.6 Biologické pojetí lásky

V této pasáži činím do určité míry krok do oblasti antropologie a biologie. Musím tak učinit pro jednoznačné rozlišení různých emocionálních stavů člověka, které souvisejí s partnerskou láskou a k vysvětlení jejich dopadu na formování partnerství. Sociologie bohužel toto rozlišení takřka nereflektuje a jednotlivé emocionální stavy slévá do jednotného označení, nejčastěji „romantická láska“. Sociologie jako věda se historicky zaměřovala především na makrosociální jevy a strukturální aspekty společnosti, přičemž emocionální stránka lidského života byla ponechána spíše psychologii. Tento přístup byl dále posílen metodologickými omezeními oboru, kdy citové stavy jako zamilovanost či láska představují těžko uchopitelné a měřitelné koncepty, které se vzpírají běžným sociologickým nástrojům výzkumu. Situaci komplikuje i skutečnost, že vnímání a prožívání těchto emočních stavů se může významně lišit napříč kulturami. Následující „biologický“ exkurz bude krátký, ale zásadní pro syntézu představenou v závěrečné diskusi.

Díky moderním výzkumným metodám jako je funkční magnetická rezonance, jsou výzkumníci schopni exaktně popsat určité biologické projevy organismu⁴⁰, jež se pojí k prožívání různých aspektů partnerské lásky. Závěry těchto výzkumů pak nezbytně ovlivňují uplatnění i čistě sociologických konceptů.

Na biologické rovině můžeme lásku definovat jako intenzivní vazbu, jež sociální tvorové cítí ke svému vlastnímu druhu (Aaltola 2021, s. 2). Lásku lze v tomto pohledu rozložit na funkci určitých chemických látek jež specifickým způsobem působí na centra odměny v našem mozku a vedou nás skrze výsledné pocity k určitému druhu chování. Zde vidíme významný rozdíl oproti sociálněvědnímu pojetí lásky, kdy je biologická antropologie pomocí tělesných, hormonálních a dalších exaktně měřitelných projevů organismu, schopna ostře vymezit příčinu a následek specifického (nejen) lidského chování. Biologickou lásku můžeme z hlediska její manifestace rozčlenit na: pozitivní

---

⁴⁰ Zvláště aktivaci různých oblastí mozku a příslušnou hormonální sekreci.

afekty způsobené aktivací center odměny a přilnutí⁴¹, jež obojí má za cíl přežití jedince (Aaltola 2021, s. 3). Stejně tak Helen Fisher ve své knize *Why we love: the nature and chemistry of romantic love* (2004) dochází k závěru, že vzhledem k hormonům a mozkovým centrům, které jsou ve zvýšené míře u lásky a zamilovanosti účastny, lze o lásce hovořit spíše jako o motivaci než jako o emoci (Fisher 2004, s. 75). Touto perspektivou se Fisher dostává nejen k definici partnerské lásky, která se velice podobá tomu, jak lásku popisuje romantismus, ale identifikuje celkem tři motivační systémy⁴² lidské partnerské zkušenosti, a to touhu⁴³, přitažlivost⁴⁴ a pouto⁴⁵ (Fisher 2004, s. 78). Je třeba připomenout, že takto definovaná mezilidská přitažlivost je již mimo rámec toho, jak ji chápe romantismus.

Před rozbořem jednotlivých motivačních systémů je na místě okomentovat volbu českého překladu. Fisher zvolila termín „mating drives“ – což představuje překladatelskou výzvu, jelikož různé způsoby překladu tohoto termínu mohou zásadně ovlivnit naše uvažování o nich, včetně interpretace celé teorie. Zatímco překlad „pářící pud“ příliš zdůrazňuje biologickou determinovanost a může působit redukcionisticky, termín „instinkt“ zase zastírá roli učení a kultury. Mechanistická metafora „motor“ sice vystihuje aspekt hnací síly, ale ztrácí emocionální rozměr. Ponechání anglického „drive“ může být problematické z hlediska srozumitelnosti, byť zachovává původní teoretický kontext. Proto jsem nakonec zvolil překlad „motivační systém“, který zachycuje komplexní bio-psycho-sociální povahu fenoménu.

Výše popsané motivační systémy, touha, přitažlivost a pouto, mohou a nemusí následovat v chronologickém sledu po sobě a v rámci partnerské zkušenosti nemusí být ani všechny přítomny. Stojí za podtrhnutí, že romantická láska je v tomto biologickém konceptu kombinací motivačních systémů. V rámci prožívání partnerské lásky se tyto motivační systémy navzájem ovlivňují, ale mohou se projevat i nezávisle jeden na druhém. Toto je velice důležitý závěr, jež je v přímém rozporu s „filozofií“ romantismu,

---

⁴¹ V originále: „Attachment“. V tomto kontextu uvažujeme o přilnutí v jeho širší definici jako o „vyhledávání emocionálně podpůrných sociálních vztahů“ tak, jak ho uvádí například APA (Americká psychologická asociace): Attachment. In: APA Dictionary of Psychology [on-line]. 2018. [cit. 15.1.2024]. Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/attachment>

⁴² V originále: „Mating drives“

⁴³ V originále: „Lust“

⁴⁴ V originále: „Attraction“

⁴⁵ V originále: „Bond“

který například touhu a přitažlivost uvažuje jako jeden nedílný celek. Ve svých knihách (Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Fisher 2016) Fisher mluví o partnerské lásce jako o romantické lásce, kdy většinou popisuje jednání nejvíce odpovídající tomu co dále popíšeme jako pouto. Byť jsou touha, přitažlivost a pouto navzájem provázány lze je do určité míry analyzovat jako samostatné fenomény. Z výše uvedeného je již patrné, že hranice toho, kdy začínáme mluvit o partnerské lásce, nejsou ostré. Lepší orientaci poskytne další teze Helen Fisher, jež nahlíží na uvedené motivační systémy z hlediska evoluční biologie. Jinými slovy uvádí momenty v evoluci člověka jako druhu, jež souvisí se vznikem jednotlivých motivační systémů.

4.6.1 Touha

Vývojově nejstarším motivačním systémem je touha. Jde o sexuální touhu jejímž cílem není nic jiného než zplodit potomka. Před 8 miliony let, kdy naši prapředci žili převážně v korunách stromů a matky vychovávali svá mláďata bez přímé účasti jejich otců, nebylo z pohledu evoluce více potřeba (Fisher 2004, s. 122). Pro vymezení touhy jako samostatného motivačního systému, hovoří i porovnání aktivity mozkových center v souvislosti buď se sexuálním vzrušením (Beauregard, Levesque a Bourgooin 2001; Karama, Lescours, Leroux et al. 2002), nebo v souvislosti s tím co Fisher dále nazývá přitažlivostí (Fabre-Nys, Ohkura a Kendrick 1997; Marazziti, Akiskal, Rossi et al. 1999; Wang, Yu, Cascio et al. 1999), a poutem (Pedersen, Cort, Caldwell et al. 1992; Young, Wang a Insel 1998). Výsledky jasně ukazují na to, že sexuální touha a láska jsou dvě různé věci (Fisher, Aron a Brown 2005, s. 80). Sexuální touha může vést k pocitům zamilovanosti či lásky (neboli k přitažlivosti a poutu), ale není to zdaleka pravidlem (Fisher, Aron a Brown 2005, s. 85). Častější je oproti tomu situace, kdy sexuální touha následuje zamilovanost. Dle Fisher toto propojení dává evolučně smysl, neboť pokud se romantická láska vyvinula, aby stimulovala páření s „výjimečným“ partnerem, měla by také spouštět touhu mít s tímto milovaným sex.

4.6.2 Přitažlivost

K velké změně došlo podle Fisher zhruba před 3,5 miliony let, kdy naši předkové začali chodit vzpřímeně bez pomoci rukou. Z pohledu matky vychovávající dítě jde o zásadní změnu, neboť nyní musela potomka přenášet v náručí a nemohla efektivně využívat ruce k útěku na strom před predátory, ke sběru potravy či k používání nástrojů

(Fisher 2004, s. 124). Dnešní šimpanzí mláďata se drží matčiny srsti na zádech a ta s nimi může lézt po stromech nebo obstarávat potravu. Matka malého australopitheců byla tedy starostí o mládě do určité míry ohrožena a znevýhodněna. A to je dle Fisher pravděpodobně moment kdy se začíná prosazovat nový motivační systém, jež tuto nevýhodu pomohl zmírnit. Takový motivační systém musel vést daný pár k delší partnerské zkušenosti, než bylo touhou podmíněné páření. Zde můžeme nalézt první zárodky přitažlivosti, jež naše prapředky spojila v monogamním svazku po dobu, než bylo dítě dostatečně samostatné, aby mohla matka obstarávat dostatek potravy pro sebe a pro dítě. V kontextu této práce a z charakteristik, jež Fisher tomuto motivačnímu systému přikládá, jej lze nazvat zamilovaností. V současnosti přibližně 3 procenta savců tímto způsobem tvoří páry po dobu, než je matka schopna se o mláďata postarat sama (Fisher 2004, s. 126). Toto chování je doprovázeno zvýšeným výskytem hormonu vasopresinu (Insel 2010, s. 770). Výzkum na hraboších ukázal, že příbuzné druhy hrabošů, které buď vytvářejí monogamní svazky a úzké rodinné vazby, nebo naopak vykazují promiskuitní chování a tíhnou k životu o samotě, se mezi sebou liší právě produkcí tohoto hormonu (Carter, Devries a Getz 1995). Vědci dokonce zkusili podat vasopresin samcům druhu hrabošů, jež běžně vykazují samotářské chování a tito samci se po páření začali chovat stejně jako jejich monogamní a rodinně orientovaní příbuzní (Wang, Ferris a De Vries 1994). Je nicméně třeba poznamenat, že obecně výzkumy na zvířatech nám pomáhají podhalit základní biologické mechanismy párování a vztahů. Jejich přímý přenos na člověka je ale komplikovaný. V lidském mozku probíhají mnohem složitější procesy, které se mísí s kulturními vlivy, s osobní historií a s vědomým rozhodováním. Lidská láska vzniká v komplexní souhře biologických, psychologických a sociálních faktorů. Navíc etická omezení nám často neumožňují provádět na lidech stejně přímé experimenty jako na zvířatech a musíme se spoléhat na nepřímé důkazy. Neznamená to, že by zvířecí modely nebyly užitečné – nabízejí cenné poznatky o základních mechanismech přitažlivosti a párování. Je ale potřeba mít na paměti, že lidská láska a vztahy jsou mnohovrstevnatý fenomén, který přesahuje rámec čistě biologických vysvětlení. Navzdory těmto omezením se Fisher a dalším vědcům povedlo řadu z

mechanismů, jež byly identifikovány na pokusech se zvířaty, experimentálně potvrdit i v humánních experimentech.⁴⁶

Tento biologický exkurz jsem podnikl proto, abych ukázal, že lidské chování, jež považujeme za lásku, nebo v tomto případě spíše za zamilovanost, může mít v určitých perspektivách prozaický a praktický důvod. To ovšem nemění nic na jeho významu pro vytváření mezilidských vazeb a organizaci lidské společnosti. Taktéž je třeba mít na paměti, že mechanismy, jež zamilovanost podmiňují, mohou být velmi často i čistě kulturní povahy. Vzpomeňme například na roli podobného kulturního a sociálního zázemí při vytváření intimních vztahů, jež jsme rozebírali v kapitole o kulturně podmíněné lásce.

4.6.3 Pouto

Helen Fisher pak uvádí ještě jeden významný moment ve vývoji lidského druhu a s tím spojený vznik dalšího motivačního systému, kterým je pouto. Zhruba před 1,5 milionem let si lidé začali osvojovat oheň (Fisher 2004, s. 131). S tím postupně přicházelo tepelné zpracování potravy a s tím spojené zásadní zvýšení příjmu živin a redukce příjmu nejrůznějších toxinů (Allman 1999). Krom dalších vymožeností, spojených s ovládnutím ohně, byly toto jedny z hlavních faktorů pro významný vývoj mozku tehdejších lidí. S tím je ovšem spojen nárůst lebky nenarozených dětí což vedlo k problémům s porodem. Pánev žen uzpůsobená pro vzpřímenou chůzi neumožňovala průchod narůstající hlavičky dítěte. Evoluce našla adaptační mechanismus, jež je nyní charakteristickým znakem lidského druhu, a to je rození obzvláště bezbranných a nedovyvinutých dětí. Výrazně prodloužené období, nutné pro výchovu dětí vedlo spolu s dalšími aspekty k tlaku na vytváření dlouhodobých partnerských svazků. Tím byl dle Fisher položen základ pro třetí uváděný motivační systém – pouto. Jde de facto o stejný systém, který popsal roku 1969 John Bowlby (*Attachment and loss. Vol. I, Attachment*). A právě pouto je to, co lze v kontextu této práce nazvat partnerskou láskou. Funkce tohoto motivačního systému je tak dle Fisher velmi prozaická, „péče o dítě se stala příliš

---

⁴⁶ Komplexní chemii mozku, jež se nachází ve stavu zamilovanosti, nebudu vzhledem k zaměření této práce rozebírat podrobněji. Pro představu uvedu alespoň shrnutí Helen Fisher, které vyjmenovává některé zdokumentované efekty zamilovanosti. Jsou jimi extáze, zvýšená energie, hyperaktivita, nespavost, ztráta chuti k jídlu, třes, bušící srdce, zrychlené dýchání a někdy mánie, úzkost nebo strach (Fisher, Aron a Brown 2005, s. 56). Podrobněji pak v pracích například Roy A. Wise (1988), nebo Post, Weiss a Pert (1988).

náročná pro jednoho“⁴⁷ (Fisher 2004, s. 134). Postupem času tento původně motivační systém dostal mnoha podob a manifestací. Přece jen měl na vývoj více jak milión let. Se vznikající komplexitou lidské společnosti, její kultury, sociálních vztahů, s rozvojem komunikačních technologií atd. snadno dojdeme k prvkům utváření partnerských vztahů, jež jsou rozpracovávány v jednotlivých kapitolách této práce.

4.6.4 Shrnutí

Z pohledu biologie je láska definovaná jako „období silné citové vazby, jež sociální zvířata pocítují jedno k druhému“⁴⁸ (Aaltola 2021, s. 2). Elisa Aaltola ve své práci z roku 2021 tvrdí, že biologický a evoluční perspektiva je pro definici lásky používána v empirických vědách stále častěji. S rozvojem technologií jako je funkční magnetická rezonance a s objevy v oblasti neurověd se nám otevírá nové okno k progresivně více mechanickému popsání i tak abstraktních konceptů jako je láska. Smyslem těchto výzkumů je nejen popsání chování, které je skoro každému člověku intimně známé, ale i vysvětlení jeho významu na úspěšnost člověka jako druhu. Takto můžeme nahlížet na zamilovanost, jež dle různých výzkumů trvá průměrně 12–18 měsíců (Marazziti, Akiskal, Rossi et al. 1999, s. 744), 2,3 roku (Bartels a Zeki 2000, s. 3830), 2 roky (Illouz 2012, s. 167) či 7 měsíců (Fisher, Aron a Brown 2005, s. 74), jako na mechanismus, který pomohl zvýšit šance na přežití dítěte tím, že připoutal muže, potažmo otce dítěte, a matku po určitou dobu k sobě. Takto vytvořený pár pomohl muži soustředit svoji energii a zdroje na matku a dítě a tím zvýšit šanci na přežití obou. Když bylo dítě dostatečně samostatné, aby jej matka uživila sama, bylo z pohledu evoluce výhodné, aby muž a žena svazek opustili. Ve chvíli, kdy se zásadně prodloužila doba zrání dětí a jejich osamostatnění, přišla evoluce s novým mechanismem, jež svazek muže a ženy ještě více prodloužil, nebo možná lépe řečeno umožnil. Vzpomeneme-li si na zmiňovanou potvrzenou hypotézu Helen Fisher, že láska je spíše motivací než emocí, dává biologické vysvětlení konzistentní obrázek o vzniku toho, čemu říkáme partnerská láska.

---

⁴⁷ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

⁴⁸ Z anglického originálu, uvedeného v seznamu literatury, přeloženo autorem práce.

5. Závěr

Tento kompilát představil několik klíčových teoretických přístupů k porozumění partnerské lásky, od romantického pojetí přes sociologické koncepty až po biologickou perspektivu. Syntéza těchto různých pohledů odhaluje, že láska je mnohem komplexnější fenomén, než jak ji běžně prezentují média a populární kultura. V odpovědi na hlavní výzkumnou otázku „Jak různé koncepty partnerské lásky nahlíží na schopnost jednotlivců navazovat a udržovat dlouhodobé a naplňující partnerské vztahy“ práce odhalila několik klíčových poznatků. Zatímco romantismus chápe lásku jako všeobjímající, mystickou sílu spojující touhu, přitažlivost a oddanost v nedělitelný celek, biologický výzkum Helen Fisher (Fisher 2004; Fisher, Aron a Brown 2005; Fisher 2016) ukazuje, že jde ve skutečnosti o tři oddělené motivační systémy, které se sice často překrývají, ale mohou fungovat i nezávisle na sobě. Zvláště významné je její zjištění o časové omezenosti zamilovanosti (přibližně 7–28 měsíců)⁴⁹, po jejímž odeznění musí partneři nevyhnutelně hledat jiné základy pro pokračování vztahu. Zde se jako klíčové ukazují další teoretické koncepty – Giddensova spolu plynoucí láska zdůrazňuje význam vědomého vyjednávání a vzájemného otevření se partnerů, zatímco Luhmannovo pojetí lásky jako média komunikace nabízí nástroje pro budování společného světa mezi partnery.

Podobně zajímavý kontrast nacházíme v samotném pojetí lásky. Pro Fisher představuje láska primárně motivační systém vyvinutý k zajištění reprodukce a péče o potomstvo, zatímco Luhmann ji chápe jako médium komunikace umožňující vytváření intimních vazeb v komplexní společnosti. Tyto zdánlivě protichůdné pohledy se ve skutečnosti doplňují – biologické mechanismy poskytují základní motivaci pro vytváření partnerských vazeb, zatímco komunikační aspekt umožňuje jejich kulturní a sociální realizaci. Illouz (1997, 2012) a Federici (2012) tento obraz dále obohacují o ekonomickou a materiální dimenzi lásky. Illouz ukazuje, jak je naše chápání a prožívání lásky formováno tržními mechanismy a kulturními praktikami, zatímco Federici zdůrazňuje význam každodenní práce péče jako praktické manifestace lásky. Jejich analýza odhaluje, že láska má vedle biologické a komunikační roviny i významnou materiální dimenzi, která se projevuje zejména v genderově podmíněném rozdělení péče v partnerských vztazích.

---

⁴⁹ Celkové rozmezí všech intervalů zmiňovaných na straně 34.

Významným objevem této práce je také identifikace určitého slepého místa v sociologických teoriích ohledně role rodičovství. Zatímco Fisher považuje péči o potomstvo za klíčový faktor ve vývoji dlouhodobých partnerských vazeb, Giddens (2012), Illouz (1997, 2012) i Luhmann (2002) věnují této dimenzi překvapivě málo pozornosti. Pro doplnění by mohl sloužit Beckův koncept „vyjednávané rodiny“ (Beck 2018) který přináší důležitý vhled do toho, jak přítomnost dětí mění dynamiku vztahu – zatímco bezdětný pár může některé rozpory mezi osobní autonomií a vztahovou závislostí odkládat, rodičovství nutí partnery k jejich přímé konfrontaci a k hledání praktických řešení.

S nástupem romantické lásky došlo k významné proměně vnímání manželství, které přestalo být chápáno primárně jako ekonomická a společenská instituce a stalo se výrazem lásky mezi partnery. Tento posun, jak ukazuje Illouz, paradoxně otevřel cestu k postupnému pronikání tržní logiky do sféry intimních vztahů. Giddensův koncept spolu plynoucí lásky pak naznačuje další vývoj směrem k více reflexivním a vyjednaným vztahům, které trvají pouze dokud přinášejí oběma partnerům uspokojení.

Syntéza těchto různých teoretických přístupů nám umožňuje lépe pochopit mnoho vrstevnatost partnerské lásky a překonat zjednodušující romantické představy. Ukazuje se, že úspěšný partnerský vztah nevyžaduje nutně trvalou přítomnost všech složek romantické lásky, ale spíše schopnost partnerů porozumět různým dimenzím jejich vztahu a vědomě je rozvíjet. Zvláště důležité je pochopení přechodu od počáteční zamilovanosti k hlubším formám vztahové vazby založeným na komunikaci, vzájemném porozumění a sdílené zkušenosti. Toto poznání může pomoci lidem vytvářet realističtější očekávání od partnerských vztahů a lépe navigovat jejich složitou dynamiku v kontextu moderní společnosti. Debata o koncepcích lásky bude pravděpodobně stále více interdisciplinární, s rostoucím důrazem na propojování biologických, sociologických a kulturních perspektiv. Rozvoj technologií, zejména v oblasti neurověd, může přinést nové poznatky o biologických základech lásky, které budou muset být integrovány do sociologických teorií. Současně můžeme očekávat, že digitalizace a nové formy komunikace budou dále proměňovat způsoby, jakými lidé navazují a udržují intimní vztahy, což může vést k potřebě nových teoretických rámců pro pochopení lásky v digitálním věku.

6. Literatura

AALTOLA, Elisa. *Egoistic Love of the Nonhuman World? Biology and the Love Paradox*. Online. *Ethics, Policy & Environment*. Routledge. 2021. 26:1, 86-105, ISSN: 21550085. DOI: [10.1080/21550085.2021.1885245](https://doi.org/10.1080/21550085.2021.1885245)

ALLMAN, John Morgan. *Evolving brains*. New York: Scientific American Library, 1999. ISBN 0-7167-5076-7.

BARCLAY, Katie a HOLLOWAY, Sally. Interrogating Romantic Love INTRODUCTION. Online. *Cultural and social history*. 2020, roč. 17, č. 3, s. 271-277. ISSN 1478-0038. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14780038.2019.1685839>. [cit. 2024-08-22].

BARTELS, Andreas a ZEKI, Semir. The neural basis of romantic love. Online. *NeuroReport/Neuroreport*. 2000, roč. 11, č. 17, s. 3829-3834. ISSN 0959-4965. Dostupné z: <https://doi.org/10.1097/00001756-200011270-00046>. [cit. 2024-10-08].

BEAUREGARD, Mario; LEVESQUE, Johanne a BOURGOUIN, Pierre. Neural Correlates of Conscious Self-Regulation of Emotion. Online. *The Journal of neuroscience*. 2001, roč. 21, č. 18, s. 165-RC165. ISSN 0270-6474. Dostupné z: <https://doi.org/10.1523/jneurosci.21-18-j0001.2001>. [cit. 2024-10-19].

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Otakar Vochoč (překladatel). Třetí vydání. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2018. ISBN 978-80-7419-267-8.

BECKER, Gary S. A THEORY OF THE ALLOCATION OF TIME. Online. *Ekistics*. 1966, roč. 21, č. 126, s. 321-321. ISSN 0013-2942. [cit. 2024-12-06].

BERLIN, Isaiah. *The roots of romanticism*. Henry Hardy (editor). Princeton: Princeton University Press, 2013. ISBN 978-0-691-15620-0.

BOURDIEU, Pierre. *Outline of a theory of practice*. Richard Nice (překladatel). Cambridge: Cambridge University Press, 1977. ISBN 0-521-29164-X.

BOWLBY, John. *Attachment and loss. Vol. I, Attachment*. New York: Basic Books, c1969

BOWRING, Finn. *Erotic Love in Sociology, Philosophy and Literature: From Romanticism to Rationality*. 1. London: Bloomsbury Publishing, 2019. ISBN 1350092258. Dostupné z: <https://doi.org/10.5040/9781350092259>.

CARTER, Sue C.; DEVRIES, Courtney A. a GETZ, Lowell L. Physiological substrates of mammalian monogamy: The prairie vole model. Online. *Neuroscience and biobehavioral reviews*. 1995, roč. 19, č. 2, s. 303-314. ISSN 0149-7634. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/0149-7634\(94\)00070-H](https://doi.org/10.1016/0149-7634(94)00070-H). [cit. 2024-10-06].

COHEN, Y. A. Ends and Means in Political Control: State Organization and the Punishment of Adultery, Incest, and Violation of Celibacy. *American Anthropologist*, 71(4) (1969), s. 658-687. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/670329>

DE ROUGEMONT, Denis. *Love in the western world*. New Jersey: Princeton University Press, 1983. ISBN 0-691-06515-2

FABRE-NYS, Claude; OHKURA, Satoshi a KENDRICK, Keith M. Male Faces and Odours Evoke Differential Patterns of Neurochemical Release in the Mediobasal Hypothalamus of the Ewe During Oestrus: An Insight Into Sexual Motivation? Online. *The European journal of neuroscience*. 1997, roč. 9, č. 8, s. 1666-1677. ISSN 0953-816X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1460-9568.1997.tb01524.x>. [cit. 2024-11-13].

FEDERICI, Silvia. *Revolution at point zero: housework, reproduction, and feminist struggle*. Oakland: PM Press, 2012. ISBN 978-1-60486-333-8.

FINCH, Janet a GROVES, Dulcie. *A labour of love: women, work and caring*. London: Routledge, 2022. ISBN 1-00-330393-5.

FISHER, Helen. *Why we love: the nature and chemistry of romantic love*. New York: Owl book, 2004. ISBN 0-8050-7796-0.

FISHER, Helen; ARON, Arthur a BROWN, Lucy L. Romantic love: An fMRI study of a neural mechanism for mate choice. Online. *Journal of comparative neurology (1911)*. 2005, roč. 493, č. 1, s. 58-62. ISSN 0021-9967. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/cne.20772>. [cit. 2024-01-16].

FISHER, Helen. *Anatomy of Love*. W. W. Norton & Company, Incorporated, 2016. ISBN 0-393-35091-6.

FRANKFURT, Harry G. *Necessity, volition, and love*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-63299-4.

GEERTZ, Clifford. *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books, 1973. ISBN 0-465-09719-7.

GIDDENS, Anthony. *Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Ivo Možný (překladatel). Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0175-5.

HAMILTON, RICHARD PAUL. Love as a Contested Concept. Online. *Journal for the theory of social behaviour*. 2006, roč. 36, č. 3, s. 239-254. ISSN 0021-8308. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2006.00306.x>. [cit. 2023-12-30].

HOVEID, Marit Honerød a FINNE, Arnhild. 'You Have to Give of Yourself': Care and Love in Pedagogical Relations. Online. *Journal of philosophy of education*. 2014, roč. 48, č. 2, s. 246-259. ISSN 0309-8249. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12069>. [cit. 2023-12-30].

ILLOUZ, Eva. *Consuming the romantic utopia: love and the cultural contradictions of capitalism*. Berkeley: University of California Press, 1997. ISBN 0-520-20571-5.

ILLOUZ, Eva. *Why love hurts: a sociological explanation*. Cambridge, UK: Polity Press, 2012. ISBN 978-0-7456-7107-9.

INSEL, Thomas R. The Challenge of Translation in Social Neuroscience: A Review of Oxytocin, Vasopressin, and Affiliative Behavior. Online. *Neuron*. 2010, roč. 65, č. 6, s. 768-779. ISSN 0896-6273. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2010.03.005>. [cit. 2024-10-06].

JACKSON, W. T. H. *The De Amore of Andreas Capellanus and the Practice of Love at Court*, in J. M. Ferrante and R. W. Hanning (eds). 1985, 3–13, *The Challenge of the Medieval Text: Studies in Genre and Interpretation*. New York: Columbia University Press.

JOHNSON, Robert A. *Věčný příběh romantické lásky: psychologie romantické lásky a její role v rozvoji člověka*. Hana Petráková (přispěvatel), Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-722-1.

KARAMA, Sherif; LECOURE, André Roch; LEROUX, Jean-maxime; BOURGOUIN, Pierre; BEAUDOIN, Gilles et al. Areas of brain activation in males and females during viewing of erotic film excerpts. Online. *Human brain mapping*. 2002, roč. 16, č. 1, s. 1-13. ISSN 1065-9471. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/hbm.10014>. [cit. 2024-10-19].

KURDEK, Lawrence A. Pet dogs as attachment figures. Online. *Journal of social and personal relationships*. 2008, roč. 25, č. 2, s. 247-266. ISSN 0265-4075. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0265407507087958>. [cit. 2023-12-30].

LUHMANN, Niklas. *Love as passion: the codification of intimacy*. Jeremy Gaines (překladatel) a Doris L Jones (překladatel). Stanford: Stanford University Press, 1998. ISBN 0-8047-3253-1.

LUHMANN, Niklas. *Láska jako vášeň; Paradigm lost*. V českém jazyce vydání první. Miroslav Petříček (přispěvatel) a Ilja Šrubař (přispěvatel). Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-068-0.

LINDHOLM, Charles. Romantic Love and Anthropology. Online. *Etnofoor*. 2006, roč. 19, č. 1, s. 5-21. ISSN 0921-5158. [cit. 2023-12-26].

MARAZZITI, D.; AKISKAL, H. S.; ROSSI, A. a CASSANO, G. B. Alteration of the platelet serotonin transporter in romantic love. Online. *Psychological medicine*. 1999, roč. 29, č. 3, s. 741-745. ISSN 0033-2917. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0033291798007946>. [cit. 2024-10-08].

MARCHAND, Roland. *Advertising the American dream: making way for modernity, 1920-1940*. Berkeley: University of California Press, c1985. ISBN 0-520-05253-6.

PEDERSEN, CORT A.; CALDWELL, JACK D.; PETERSON, Gary; WALKER, CHERYL H. a MASON, GEORGE A. Oxytocin Activation of Maternal Behavior in the Rat. Online. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 1992, roč. 652, č. 1, s. 58-69. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb34346.x>. [cit. 2024-11-13].

PINTO, Sarah. Researching romantic love. Online. *Rethinking history*. 2017, roč. 21, č. 4, s. 567-585. ISSN 1364-2529. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13642529.2017.1333288>. [cit. 2023-12-27].

POST, ROBERT M.; WEISS, SUSAN R. B. a PERT, Agu. Cocaine-Induced Behavioral Sensitization and Kindling: Implications for the Emergence of Psychopathology and Seizures. Online. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 1988, roč. 537, č. 1, s. 292-308. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1988.tb42114.x>. [cit. 2024-10-23].

POWER, Kate. The COVID-19 pandemic has increased the care burden of women and families. Online. *Sustainability: science, practice, & policy*. 2020, roč. 16, č. 1, s. 67-73. ISSN 1548-7733. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/15487733.2020.1776561>. [cit. 2024-12-07].

ŠANDEROVÁ, Jadwiga a MILTOVÁ, Alena. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-085-8.

SAYRE, Robert a LÖWY, Michael. Introduction: romanticism, capitalism, and ecology. In: *Introduction: romanticism, capitalism, and ecology*. 1. United Kingdom: Routledge, 2020, s. 1-20. ISBN 0367265052. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780429293535-1>.

VON GOETHE, Johann Wolfgang. *The Sorrows of Young Werther*. Nathen Haskell Dole (přispěvatel) a R. D. Boylan (přispěvatel). Auckland: The Floating Press, 2014. ISBN 1-77658-262-4.

WANG, Zuoxin; FERRIS, Craig F. a DE VRIES, Geert J. Role of Septal Vasopressin Innervation in Paternal Behavior in Prairie Voles (*Microtus ochrogaster*). Online. *Proceedings of the National Academy of Sciences - PNAS*. 1994, roč. 91, č. 1, s. 400-404. ISSN 0027-8424. Dostupné z: <https://doi.org/10.1073/pnas.91.1.400>. [cit. 2024-10-06].

WANG, Zuoxin; YU, Guozhong; CASCIO, Carissa; LIU, Yan; GINGRICH, Brenden et al. Dopamine D2 Receptor-Mediated Regulation of Partner Preferences in Female Prairie Voles (*Microtus ochrogaster*): A Mechanism for Pair Bonding? Online. *Behavioral Neuroscience*. 1999, roč. 113, č. 3, s. 602-611. ISSN 0735-7044. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0735-7044.113.3.602>. [cit. 2024-11-13].

WISE, ROY A. Psychomotor Stimulant Properties of Addictive Drugs. Online. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 1988, roč. 537, č. 1, s. 228-234. ISSN 0077-8923. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1988.tb42109.x>. [cit. 2024-10-23].

YOUNG, Larry J.; WANG, Zuoxin a INSEL, Thomas R. Neuroendocrine bases of monogamy. Online. *Trends in neurosciences (Regular ed.)*. 1998, roč. 21, č. 2, s. 71-75. ISSN 0166-2236. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0166-2236\(97\)01167-3](https://doi.org/10.1016/S0166-2236(97)01167-3). [cit. 2024-10-23].